

Кајсник

издање
шумадијске
епархије

1989

6

Реч Божија је постала човек

„Реч Божија је постала човек који је живео међу нама и ми видесмо његову славу“
(Јн. 1:14)

Слика на насловној страни:

Икона БОГОРОДИЦЕ ВАТОПЕДСКЕ, из српске цркве Светог архистратига Михаила (Пожаревачке цркве) у Сент-Андреји, а сада у Црквено-уметничкој збирци Српске православне будимске епархије у Сент-Андреји (Мађарска). Рађена је почетком 18. века (темпером на дасци; величина: 17,6x22,3 см)

Приназан је допојасни лин Богородице окренуте полулево; она је у тамноцрвеном мафориону, украсеном по ивицама златним везом. Богомати на левој руци држи Богодете – Христа. Поред њеног десног рамена је написано: скт монист. Ватопеди. Позадина је златна.

Еванђелист Јован почиње своју еванђелску историју прологом који представља једно догматско размишљање. У кратким али садржајним реченицама он оцртава личност, која ће бити у средишту свога даљег излагања – по својој суштини, достојанству и значају за свет уопште. У човену Исусу појавио се не само јудејски Месија, него и вечна Реч Божија – божански Логос. Уверава нас да је И с у с уствари божанска Реч, која се јавила као човек; при томе спаја свој смисао за историју са својим теолошким виђењем. Јован је овај термин свакако употребљавао у својој усменој проповеди, па га је и овде применио као познат његовим читаоцима. Појам Логоса био је познат у грчко-римском свету и Јован је хтео да њиме том свету приближи Исуса Христа, Божију Реч, која је од почетка била у Богу – у прапочетку, пре времена, то јест, од вечности.

Назив Логос по свом садржају не разликује се од израза „Јединородни Син“ (Јн. 3:16) и од „Син Божији“ код еванђелиста синоптичара. Сина Божијег у његовом вечном бићу и његовој активности пре оваплоћења је Јован назива Логосом, а Сина Божијег од његовог овалоћења назива Христом. Јованово учење о Логосу није спекулативни развој неког апстрактног појма, него садржи интуитивно схваћене и у општим цртама изложене основне истине о Спаситељевој божанској личности и о значају његовог искупителског дела. Извор Јовановог учења о Логосу је несумњиво Божије откриће, првенствено оно које је сам Христос донео. Затим старозаветно откриће о Божијој Речи, које се од нејасних наговештавања стално развијало, али тек посредством Сина добило своју пуну јасноћу. Јован је даље изабрао реч Логос из два разлога. Прво, Логос изражава најсвојственији, унутрашњи божански однос другог лица Божијег, Сина Божијег, и друго, овај назив је због своје употребе у ондашњој јудејској теологији и философији старог века био најпознатији првим читаоцима еванђеља. Израз Логос за Божију реч је погодан да се примени на Сина Божијег с обзиром на његов однос према Оцу,

на његово божанско биће и његов однос према спољњем свету. Као што човечија реч открива његову самосвест, изражава његове мисли, тако је и називањем Сина Божијег Речју Божијом изражена истина да Бог у свом Сину сам показује своје биће, да се Син рађа из Очева бића, да вечно, невидљиви Бог у свом Сину бива видљив. Син Божији је назван Речју и тако представљен као принцип сваког Божијег открића. Син Божији је Реч којом је Бог створио свет, којом се отварају Мојсију и пророцима, преко кога је дато човечанству и савршено откриће. „Бог, који је од давнина много пута и на много начина говорио нашим очевима прено пророна, у ове последње дане проговорио нам је прено Сина, кога је поставио за наследника света, чијим посредством је и свет створио“ (Јевр. 1:1-2).

У овалоћењу Логоса откријена је Божија тајна, која је дотле била скријена у Богу (1. Кор. 2:7; Кол. 2:2-3). Као главни предмет хришћанског знања је Божија тајна, која се огледа у славу Исуса Христа и многобожачном свету, и уопште Божији промисао о спасењу човечанства посредством његовог јединородног Сина. Стога апостол Павле саветује Колошане да у свакој датој ситуацији треба тражити и питати шта је Божија воља, па према томе и поступати. Прво дело Божије љубави, на ком се темеље сва остало, јесте Божија воља да се овалоћи његов Син и испуни смисао свега стварања. Божија воља је за нас тајна или истовремено и најузвишији предмет нашега сазнања, највећа саврха сваког испитивања. Ми њу можемо схватити кроз Христа, зато што у њему и кроз њега делује божанска мудрост. У Христу је све хришћанско знање; у познању Христа као Спаситеља света лежи пунова хришћанско знања. Ко познаје Христа има стварно знање и таквом није више ништа потребно. Кроз Христа ми схватамо Божију вољу, јер од њега примамо све што нас води таквој мудрости; постаемо мудри тек када упознајмо Христа.

Логос је постало тело, ушао је у време, ступио у један начин битисања, који пре тога није имао, а да тиме његова божанска природа није изменењена. „Логос, који је Бог, постаде човек не преставши бити Богом, него заувек остајући у ономе што беше“ (Кирило Александријски). Стога овалоћење Логоса није само један природно-натурални догађај, не само темељ касније историје, већ је сам тај догађај историја, света историја. Централни догађај у људској историји је: „Логос се овалоћи и станови међу нама“ (Јн. 1:14). Наиме, „Када је дошла пунина времена, послала Бог свога сина, рођеног од мене, који је био под Заноном, да испуни оне који су под Заноном – да ми примимо усиновљење“ (Гал.

4:4-5). Овим једноставним речима Свето писмо излаже улазак Божанства у историјски живот човечанства, да би га уздигло и учинило светим. И тако ми постадосмо онакви какав је Христос, зато што је Христос претходно постао онакав какви смо ми. Он је примио оно што је горе, да би нама дао оно што је боље. Осиромашio је да бисмо ми дошли до слободе. Сишао је да бисмо се ми уздигли. Није се Реч Божија претворила у човека, већ се само појавила као човек; будући без облика примила је облик. Примивши облик човека Бог је ушао у живот човечанства учествујчи у његовој судбини. Узрок Христовом оваплођењу и његовом животу међу грешним људима треба тражити само у Божијој љубави према свету, јер „Бог је тако заволео свет да је свог јединородног Сина дао да свако – но верује у њега – не пропадне, него да има вечни живот“ (Јн. 3:16).

На лицу Исуса Христа слава је светила, али не као код Мојсија, као неки одсјај, већ као сам Божији сјај. „Бог који је рекао да светлост засветли из tame, он је засветлио у нашим срцима, да ми будемо просвећени познањем Божије славе у лицу Исуса Христа“ (2. Кор. 4:6). Овде грчка реч „просопон“ значи лице и личност оваплођене Божије речи, чија се слава на земљи могла видети. Стога Исус са правом говори: „Ко је видео мене, видео је Оца“ (Јн. 14:9). Христос нам открива Бога, кога ниједно око не може видети. Назива се Божијом slikom (Кол. 1:15), зато што је исти као и Бог, што се у суштини ни по чему не разликује од њега. Његова величина се не може

ничим измерити, да бисмо могли да кажемо у чему је мањи од Оца.

Христос је слика као Бог и Син Божији. Слика коју људи направе не показује потпуну сличност, али код Бога нема недостатака и несавршенства. У овом случају „слика“ означава једносушност. Обична слика није исте суштине са оним што представља, има једну природу са својим оригиналом. Зато је Христос савршена, видљива представа и манифестација невидљивога Бога, тако да све што знамо о Оцу знамо кроз Сина (Јн. 1:18; Мт. 11:27). У њему се божанска природа нама приближава на начин који можемо да скватимо умом и срцем (1. Јн. 1:1).

Христос није само сличан Богу, већ је у суштини Бог: „Ja и Отац једно смо“ (Јн 10:30). Богу можемо да прићемо само Христовим посредством, јер је он Божија слика. У свим својим делима Христос је заједно са Богом и зато је над свим што постоји. Све је стављено у безусловну зависност од Син Божијег, који је постоја пре но што је свет постао. У том смислу Христос говори у својој првосвештеничкој молитви: „Оче, прослави ти мене – под себе – славом коју сам имао под тебе пре но што је свет постао“ (Јн 17:5).

„Дај ми благодати Исусе, који прашташ све дугове. Прими мене који се најем, као што си примио Петра који те се одрекао. Призови мене очајног као ненада Павла који те је гонио, и чуј ме на да ти валијем. Алилуја“ (Икос из Каноника).

Др Емилијан Чарнић

Исто тако верујемо да је ово јединство неопходно да би свет могао да верује да нема друге наде мимо и изван личности Исуса Христа, Твога вољеног Сина, кога си послao да споји небеско са земаљским, Јевреје са незнабоџијима, душу са телом.

Признајемо и исповедамо да долазак Твога Сина у наша срца („да се Христос усели вером у срца ваша“ – Еф. 3:17), мора да побуди тежњу за свеопштим јединством. „Ja у њима и ти у мени; да буду усавршени у једно, и да позна свијет да си ме ти послao и да љубиш њих као што мене љубиш“ (Јн 17:23). Из овога следи да је свако наше противљење савршенству јединства у Теби, јединства које си Ти за нас тражио, слабост наше вере и недостатак миљосрдне љубави. Ови недостаци су разлог да изнад захтева свести, вере и љубави, бивају постављене идеолошке, политичке и расне контроверзије, које, ради задовољења света и човека, пригушују у срцима глас Христов.

Оче Свети, прослави Сина Свога у Цркви Својој, да би Црква могла да прославља Тебе и Сина Твога када више нико не буде стајао на путу јединства и љубави. Не дозволи, Господе, да нестане Твога народа и спречи да се учњени грех превазилази другим грехом, а зло лечи другим злом. Не допусти, Господе, да хришћанско јединство буде остваривано преко разлика у мишљењу, да љубав буде побркана политиком, а расна припадност да буде цењена као некаква духовна снага.

Хришћанско јединство

Пошто сваки хришћанин тежи Богу, са мим тим он тежи и хришћанској јединству. Свест о јединству је присутна у његовој души у оној мери у којој је присутно и осећање самог Бога. Према томе, хришћанско јединство је врхунски поступат хришћанске вере. Ми га тражимо и за њим валијемо из дубине душе. Али, пошто сви немамо подједнаку свест о Богу, не приступамо са истог гледишта ни хришћанској јединству. Оно се у људској свести и срцима шире или скупља, пропорционално односу њиховог срца према Богу. Неки хришћани уопште не осећају појам јединства. Други га негирају. И код једних и код других, оно је провера њихове вере.

Богословски посматрано, принцип хришћanskog јединства извире, пре свега, из зрелости вере и из изобиља духовности, који превазилазе све баријере мржње, разлике у мишљењу, неслагања душа, инвентивност интелекта и све телесне бриге. Јединство, не само хришћанско него и општевјудско, је идеал чије остварење превазилази домет људских снага. Њега треба тражити у дому божанског. Оно проистиче из јединства човека са Богом, као неопходна, неизбежна и директна последица. То је познати закон духовности заснован на практичном доживљају и искуству, као и на многим сведочењима Светога писма. Прва Божија заповест гласи: „Љуби Господа Бога свога свим својим срцем и свом својом душом и свим својим умом“, а друга: „Љуби ближњега као самога себе“ (Мт. 22:37-39). Овде Свето писмо потврђује да друга заповест произлази из прве. Друга без прве не би имала свог смисла и своје вљањности. Она би, заиста, била на граници – греха.

Стога нас настојање и инсистирање на поновном успостављању јединства, и то у садашње време када се многе хришћанске заједнице жале на слабљење вере и на пресахлу духовност и код свештеника и код световњака – наводи на помисао да идеју јединства ставимо у некакав логични однос: у веку какав јесте и у условима какви јесу, шта може

Хришћанско јединство

Молитва

Оче свети. Прославио си Сина Свога Исуса, дао му власт над сваким телом, да би могао да подари живот вечни свима који у њега повериоше као Бога и Спаситеља. Благодаримо Ти што си се смишава да познамо суштинско јединство између Тебе, Твога Сина и Светога Духа и што си и нас позвао да Ти се молимо молитвом Сина Твога Теби упућеној: „Да сви једно буду као ти, Оче, што си у мени и ја у теби; да и они у нама буду да и свијет вјерује да си ме ти послao“ (Јн 17:21).

Ми заиста верујемо да је јединство на које си нас позвао неопходно ради сведочења мистерије Твога дела у људској природи, подложној пропадљивости и разлагању, услед греха и себичности.

да буде покретачка снага из које произлази захтев да се поново успостави јединство, на коме скоро сви инсистирају?

Ако би данас постојала некаква духовна ренесанса, дубоки верски жар, јединство би примало облик колективног и индивидуалног тражења Бога, убрзан покрет обраћања, понашање и валај Богу за опроштајем, као што се то увек дешавало народу Божијем после периода полувере или одступништва. Али инсистирање на јединству у часу и времену када се налазимо у стању духовне млачности и верске посрнуности, када отворено практикујемо одвојеност и повлачење од Бога, наводи нас да се запитамо: откуда та тежња за јединством?

Сви људи потичу од једног јединог бића – Адама. Нормално је, стога, да у човену постоји истиинктивна природна жудња за пријатељством са другим људима, жудња подсвесно потхрањивана нашим инстинктивним осећањима. С друге стране, људи живе у истом свету у коме се њихови интереси испреплићу; понекад су усилјени, али често ипак долази до конфликата, који угрожавају и сам људски живот и човеково даље постојање на овом свету. Па и у оваквим случајевима не гаси се она исконска жудња, жудња за повезаношћу човека са човеком, која је супротна непријатељским акцијама које подстичу да се човек удружује и уједињује против другог човека.

Емоционални мотиви као основа темње за јединством

Била би то веома озбиљна ствар ако бисмо потцењивали проблем емоција и дозволили да оне мотивишу и пронимају наше захтеве за хришћанским јединством. Хришћанско јединство треба тражити духом, без упитања тела или емоција. „Што је рођено од тијела, тјело је; а што је робено од Духа, дух је“ (Јн 3:6). Јер емоција – чак ако је у почетку пута који води истини, и у сагласности са духом – ипак, представља опасност и може да блокира човеков пут и да га скрене са правца духовног уздијања. Емоција делује несвесно у корист тела. Чак ако се и подређује духу то је, рекли бисмо, само као некакво „ратно лукавство“ да се одене у духовне квалитеете и да их искористи заличну глорификацију.

Ако се јединство људи – под духовним привидом – заснива на емоцији, оно може да послужи само прослављању човека, уздијању човековог „ЈА“. У таквом процесу Бог постаје секундаран, споредан. Саветовања и преговарања о јединству постају тада једна врста покушаја – и то озбиљног – да се пронађе заједнички језик који би послужио „људима Вавилона“ да се некако

узајамно споразумеју, да би још једном покушали да подигну кулу која досеже до неба.

„ЈА“ је, заиста, извор подела у целом свету, па, у извесној мери, и у Цркви. Бог од људи тражи јединство у коме би Он био центар и глава: „Да и они у на ма једно буду“ (Јн 17:21). Према томе, божанско јединство међу људима води ослобођењу човека од индивидуалног и колективног „ЈА“.

Емоција је најварљивији облик „ЈА“, односно егоизма, јер је најближа духу. Да ли моја емоција обманује мене или другог, који ради свога „ЈА“ тражи да се са мном уједини? Јер, могуће је одрећи се свога „ЈА“ или под јединим условом: да би „ЈА“ другог било уздијено, а не Бог. У овом случају моје одрицање није ништа друго него обична илузија. Потребно је, на првом месту, да се у Божијој присутности одрекнем свога „ЈА“ и свих својих емоција, па тек онда да покушам да се ујединим са другим. По закону прогресије, коме нас учи Свето писмо, неопходно је да волим Бога „свим срцем, и свом својом душом и свим својим умом“, да бих могао да волим друге уједињујућом љубављу, која не може да нашкоди ни мени ни ближњем.

Јединство није емоционално потчињавање. Оно је уздијање ослобођено личног осећања, уздијање, које човек не остварује од себе и преко себе. Виш је то некакво магнетско привлачење него напор, при коме долази до сусрета човека са човеком, али у Божијој присутности. „Нико не може доћи к мени, ако га не привуче отац, који ме посла“ (Јн 6:44).

Па ипак, пут ка јединству није једосмеран пут, који се завршава Богом. Има и повратни пут, који води натраг према суседу, странцу, непријатељу, према сваком Божијем створу. Јер онај који се уједињује са Богом, већ самом том чињеницом почиње да размишља како да се уједини са свима, како да се не заустави све док не буде остварено свеопште јединство. Пут који води до Бога и од Бога до човека, налази се у самом човеку.

Према томе, ако хришћанско јединство до сада није остварено ни у једном свом облику, разлог треба тражити у следећим чињеницама:

- што га човек тражи пре него што је Богу предао целокупно своје срце, сву своју душу и ум;
- што јединство тражи изван себе; то ће рећи, зато што човек покушава да јединство схвати као резултат и предмет дискусије, а не као нешто што се налази у њему самом.

Тражити јединство пре него што добје до стања човекове потпуне преданости Богу, преданости његовог целокупног срца, душе и ума, значи или улазак у емоционални конфликт, јер тражимо је-

динство из егоистичних разлога, ради себе самих, или такво тражење јединства води у интелектуалну илузију, јер јединство ради јединства, ради некакве нужности логике, а не неопходности веће, је бесмислица, која не може успети. И да не заборавимо још нешто: интеликт је снага која искоришћава емоције све дотле док човек не дође до стања потпуног напуштања Бога.

Тражење јединства изван себе је скретање у сферу интереса и шпекулација. Дискусије или дијалози о јединству на бази интереса, увек провоцирају супротна становишта и воде нерешивом спору и неслагању. Проблем јединства се разматра из различитих углова. Свака страна има своје сопствено видење, на коме инсистира као на истинитом, без обзира што га друга страна као истинито не приhvата.

Јединство није предмет који може да буде теоретски проверен. Јединство је, пре свега, божанско по својој суштини и, према томе, истина. А божанска истина нити има „углове“ нити „варијанте“ и компромисе, нити сенке које обртањем предмета друкчије падаје. „Сваки добри дар и сваки поклон савршени... силази од оца свјетlosti, у којега нема измјењивости ни сјенке промјене“ (Јак. 1:17). Божанска истина је сагледива у њеном тоталитету једним јединим погледом, јер је она једнотавна. Она не може да се види изван Бога или без Бога, јер онај који види Божије атрибуте, неопходно види и Бога: „Који видје мене, видје Оца“ (Јн 14:9). Бог је рекао: „Учинићу да прође све добро моје испред тебе“ (2. Мојс. 33:19). Речено је да је Мојсеј гледао Бога „лицем у лице“ (2. Мојс. 33:11), иако је он видео само доброту Божију.

Бог борави у срцу и тамо се појављује. Срце (+) је испуњено Божијим атрибутима и јединством, схваћеним у својој дубини и истини.

Јединство је једна од жеља Божијих, коју нам је Христос открио: „Да и они у нама једно буду“ (Јн 17:21). Према томе, јединство човек треба да пронађе и проучи у самом себи – наравно, ако је Христос стварно у његовом срцу: „Да се Христос усели вјером у срца ваша“ (Еф. 3:17).

Данас се покушава да се јединство тражи на свим пољима, као услов припреме за јединство свих са Богом. То је велика обмана. Јединство не може да буде „привремено“ одвојено од Бога, да би било некакво средство за прилаз и јединство свих са Богом.

Јединство засновано на разуму је изложено плими и осеци. Оно је једна врста „спиритуализованог“ научног истраживања. Међутим, јединство није „на-

(+) У аскетском и мистичном богословљу хришћанског Истока (као и у Библији) срце не означава само место или центар емоција и афеката, него, пре свега, центар човековог бића, човека као духовног субјекта.

ука", није условљено развојем знања заснованог на разликовању између правилног и неправилног, доброг и лошег. Јединство је истина, а истина инспирише, а инспирација се усељава најпре у срце, а потом у разум. „Не гораше ли **наше срце** у нама кад нам говораш... тада се њима отворише очи и познаше Га“ (Лк. 24:31 и даље). Овај поредак прогресије је показан још очигледније у посланици Јеврејима: „Ово је завјет који ћу начинити са њима после оних дана, говори Господ, дају закон у **срца њихова** и у мислима њиховим написаћу их“ (Јевр. 10-16).

Инспирација никада не замењује разум, али разуму увек недостаје инспирација. Ми не желимо да занемаримо покушај поновног успостављања јединства на интелектуалној основи. Међутим, ум у тражењу јединства указује и на људске промашаје и о њима доноси суд. Указује на њихову функцију и анализира њихов значај, а све је то од мале користи (Јевр. 10:16). Али, јединство је изградња душе, сабирање њених моћи. Оно је ствар духа, а дух прашта, љуби и уједињује.

Јединство превазилази могућности ума: све што разум може да учини је у томе да појми јединство када је оно већ остварено, али не може унапред да схвати како ће оно да буде реализовано. „Царство Божије неће доћи да се види...“ (Лк. 17:20). Добра је ствар постојање јединства људи у неком граду или неком крају света, јер баш оно означава стварну **припрему** за божанску присутност, под условом да је засновано на вољи и спремности свакога појединца да прихвати божанску присутност, а није једноставно физичко окупљање заједнице.

Ако желимо истинито јединство, без обзира какво му теолошко образложење приписивали, морамо да га тражимо и да му тежимо у Богу, у Његовој присутности, а не у некаквој теоретској поставци, одвојеној од Бога.

У божанској присутности људско поимање даје „одговор“ на божанску присутност, а не на људски „предлог“. „Одговор“ је резултат јаче, интензивније реакције у срцу, реакције која је одјек инспирације, која прати божанску присутност.

Према томе, јединству треба тежити и тражити га унутар самог човека, препознати га и пронаћи путем Божије присутности. Јединство без Божије присутности није ништа друго него идеја, предмет за дискусију, просто – сујетна жеља. Али у божанској присутности јединство постаје стварност – видљиво, свеобухватно и животворно, и многи га као таквог доживљавају. Када Христос буде присутан у заједници која је у конфликту, контроверзија не може а да не престане, а сваки члан заједнице мора да отпочне да пуни своје очи и своје срце истинитим јединством и да целокупно

своје биће припреми да јединство и прима и даје.

Свако питање у вези са јединством, постављено на теолошком плану, на које не може да се нађе одговор, је довољан доказ да Господ није присутан у скупу који поставља такво питање. Одсутност Господа неопходно нас наводи да поново размислимо о циљу јединства, методу његовог тражења и намерама оних који се за њега заузимају.

Сигурно је да би хришћанско јединство, без даљег, постало стварност, уколико би се у његовом тражењу лишили како индивидуалног „ЈА“, тако исто и нашег еклесијолошког „ЈА“. Међутим, скоро да је немогуће ослободити се свог сопственог „ЈА“ у свим његовим аспектима – традиционалном, логичком, канонском, сакралном. Појединач је неспособан да се од њега дистанцира без обзира колико велику контролу има над самим собом. А ако тај појединач представља још и Цркву којој припада, онда је неспособан да се ослободи и да остави „ЈА“ своје Цркве.

Али, када је Господ стварно и истинито присутан, ишчезава свако постојање „ЈА“, а Христос постаје „Ја у свему“. У овом случају човек неће правити уступке своме брату, нити ће Цркве правити узајамне уступке једна другој, него ће сви све предати Богу, као што ће неопходно све бити Њему подређено на крају времена: „И када му све покори, онда ће се и сам Син покорити ономе који му све покори, да буде Бог све у свему“ (1. Кор. 15:28).

Питање проблема хришћanskог јединства је у најизразитијем и најодлучнијем смислу питање Господње присутности. Јер само Његовом присутношћу може да буде остварено хришћанско јединство, и то на божанској плану, а на овом плану може да добије и крај свим деобама. Једино Господ може „да разрушити преграду која је растављала...“ (Еф. 2:14).

Наведено питање проблема јединства на принципу емотивних мотива, има два аспекта:

– Постицање јединства и отклањање разлика – на принципу две Божије заповести. Прве: „Љуби Господа Бога свога“, и друге заповести: „Љуби свог близњег“. По људској логици ми бисмо желели да најпре отклонимо разлике, па ће јединство бити постигнуто. Док Божија логика захтева, како је надахнуто изражено у другој глави Посланице Ефесцима, да најпре треба остварити јединство да би „преградни зид деобе“ могао да буде порушен. Ова узајамна супротност постоји на свим савременим склоповима, на којима се трећира проблем хришћanskог јединства.

Дакле, неопходно је да имамо на уму да на проблем хришћanskог јединства треба, пре свега, гледати са становишта Божијег, па тек онда са становишта људског плана!

Хришћанско вечито усавршавање као основ хришћanskог јединства

Јединство је фузија (стапање) једног у другог да би престали да постоје многи – а постојало би само једно. Према томе, по спољашњем виду, хришћанско јединство је слабост, а у суштини, оно је огромна сила и снага, недељива, као што је и Бог недељив.

„Унион“ (јединство) се састоји, с једне стране, од везивања једног човека са другим, тако да они могу да постану „многи“. Стога, по спољашњем облику, „унион“ је кретање у правцу сile, власти или доминације, али то је у суштини слабост, јер је таква веза оптерећена немоћи и страхом.

Постоји опасност да би и хришћанско јединство могло да буде остварено подстакнуто инстинктивом за природним јединством, било да иницијатива потиче од слабих да би постали јаки, или од моћних и јаких, да би још више увеличали своју моћ. И у једном и у другом случају, то би било стремљење за остварење временог тока живота, који се не подудара са хришћanskим животом: „Не бојте се оних који убијају тело“ (Лк. 12:24). Снага хришћanskог живота не долази ни од мноштва нити од „уније“, него од јединства са Богом. „Јер Бог је онај који чини у вама и да хоћете и да творите по његовом благовољењу“ (Фил. 2:13).

Нуђењем јединства Цркви немоћној, изложенју неправди, прогонству и сиромаштву, подвргавамо се опасном искушењу: побуђујемо њену подсвест да прихвати „унију“ (јединство) да би се тако супротставила опасности којој је изложенјена. За такву Цркву је тада изузетно тешко да у свом расуђивању направи разлику између божanskог јединства, које захтева Бог, и „јединства“ многих које условљава инстинкт самоодржавања. Због тога предлог „уније“ (јединства) хришћanskoj Цркви, која је изложена непријатељском деловању, за њену савест је искушење хиљадама пута веће и теже од прогонства коме је изложенјена.

Стога Црква тлачена гоњењем, с једне стране, а са друге, суочена са предлогом да се приклони хришћanskoj унији (јединству) да би по слободном избору побегла од горких чињеница, морала би да покаже просветљену разборитост, мудрост, понизност и да своју судбину преда у Божије руке. И ово је недовољно ако се – пре испитивања могућности прихватања или неприхватања уније – није помирила са горком чињеницом мучеништва, и то до те мере да буде спремна да у мучеништву са радишћу устраје све до последњег верног следбеника.

У оваквој ситуацији ће жудња за јединством и његовим мотивима настати из самог живота Цркве, а инспирација ће доћи од Бога, што је узвишије од „уније“ наметнуте у горким искушењима.

њима, која су задесила Цркву – „уније“ диктирање од стране супротних, непријатељских сила.

Да бисмо осигурали да се и код „слабих“ и прогоњених Цркава – на њиховом путу кроз историју, и у њиховим сусретима са ситуацијама које намеће свет – пробуди божанска свест, неопходно је да, пре свега, разумеју да је хришћанско јединство „стање божанске немоћи у односу на свет“, као што је било и у случају њиховог Учитеља, који је, без обзира на своју бескрајну моћ, дозволио да га разапне, ко је то хтео и како је то хтео.

Христос је, желеји да нам открије „силу своје слабости“ – ако се то тако може рећи – скретао пажњу својим ученицима на то баш у часу свога искушења, када је био подвргнут најужаснијим страдањима, које може незаштићен човек да издржи. „Или мислиш да не могу умолити сада Оца свога да ми пошаље више од дванаест легиона анђела?“ (Мт. 26:53). Шта је сметало Господу да има поред себе овакву пратњу? Да буде разапет, напуштен од дванаест легиона анђела? Да ли је то могуће?

Иза „пратње“ хришћанског јединства врећа људска опасност, која прети његовој „слабости“. Јединство хришћанских цркава заводи болесну свест да поверије да јој је загарантована хришћанска држава и њена временска сила, док је, у ствари временска „слабост“ Цркве њено највеће богатство, њена слава и њена сила. Јер, то је „божанска слабост“. По речима апостола Павла: „...слабост је Божија јача од људи“ (1. Кор. 1:15).

Црква која има временску силу не може да онуси распеће које јој се намеће; нико не може да буде распет осим по својој слабости, исто као што је и Господ свих „био распет по слабости“ (2. Кор. 13:4).

За Цркве које се сматрају моћним у временском смислу, које су подржаване и потпомагане од сила овога века, проспект хришћанског јединства представља искушење да, приписујући себи улогу „ослободилаца“, упадну у збрну емоција и победоносног усхићења, исто као Пилат када је, видећи пред собом Господа окованог у ланце и одевеног у харгине поруге, запитао са свога судијског трона: „Зар мени не одговараш? Не знаш ли да имам власт да те распнем и власт имам да те пустим?“ (Јн 19:10).

Човеков силазак са крста сам по себи не доказује ни на који начин да је он сам Син Божији. Онај који верује да другога може да скине са крста, убедљиво доказује да не разуме „вольу Оца“. Временска слабост условљава крст. Крст је у нашем животу темељ. Крст је „сила Божија и спасење“ (Рим. 1:16), а његова сила се „у немоћи показује савршена“ (2. Кор. 12:9). Нашом слободном вольом ми се молимо за не-

моћ, и ако нам дође подносимо је без страха, јер немоћ увек прати благодат: „Доста ти је благодат моја, јер се сила моја у немоћи показује“ (2. Кор. 12:9).

Пред распећем се Господ одрекао инстинкта за „јединством“ на начин који је био истовремено и невољан и вољан, као што је било и код свих акција Господњих: „Тада Га сви ученици оставише и побегоше“ (Мт. 26:56). „Ако, даље, мене тражите, пустите ове нека иду“ (Јн 18:9).

Господ је исмејавао моћ када је својим ученицима рекао: „...а који нема, не-ка прода харгину своју и купи нож“ (Лк. 22:36). Моћ лишава човека силе Духа Светога. Не може се у једно исто време „обући у Христа“ и обући у свет. Када је Петар одлучио да понесе мач и да примени силу, лишио се благодати и својим језиком негирао је Онога кога је желео да брани својим мачем. Када је Петар узео мач с намером да убије, Дух Свети га је напустио, а сатана се уселио у њега и ударио га мачем одрицања и богохулства. Тако се испунила реч коју

му је Господ упутио: „Сви који се ма-ше за нож, од ножа ће погинути“ (Мт. 26:52). Господ је говорио једино о ду-ховној опасности, о чему је и раније ре-као Петру: „Ја се молих за тебе да тво-ја вера не престане“ (Лк. 22:32).

Ако је хришћанско јединство удруже-но са идејом о времену сили и моћи, истога часа је ништавно и губи своју бо-жанску вредност, чак ако на изглед шти-ти интересе слабих и изгледа да је ко-рисно да се преко њега изврши прити-сан на тврдоглаве и самовољне овце. Такво јединство није ништа друго него једна у броју „унија“, усмерених на де-зинтеграцију, која ће нестати са лица земље као и сви слични подухвати временског карактера у човековој делат-ности.

Желимо и молимо се Богу да се Црк-ве уједине на божанској принципу, који превазилази домен и дomet времена.

о. Мата ел Маснин

духовник ман. св. Макарија Великог
у Нитријској пустињи у Египту

Из живота Цркве у Русији **Перестројка, верске слободе, офанзива Ватикана**

1. Молитва на улици Горног

Зашто се ови људи моле у самом цен-ту Москве? Ко су они? „Захтевамо да се прекине са репресалијама према грчко-католичкој цркви Украјине“ – пи-ше на плакату. Сличне молитве на укра-јинском језику приређују се и на Ар-бату. Ти људи су стигли из западних кра-јева Украјине, да траже званично приз-навање своје цркве „која се самолик-видирала“ како је било званично саоп-штено на сабору у Лавову 1946. године.

„Сматрамо да наша црква мора бити рехабилитована као жртва Стаљинових репресалија“ – каже члан Комитета за заштиту украјинске католичке цркве Степ-ан Хмаро. У току 1988. године почело је прикупљање потписа на апелу Президијуму Врховног совјета у коме се захтева да се легализује статус на-ше цркве. Сакупљено је 35.000 потписа. Али совјетске власти Украјине су не-обично реаговале: богослужења укра-јинских католика почеле су да третирају као нелегалне скупове и митинге. Свеш-теници и верници који присуствују тим богослужењима новчано се кажњавају па и хапсе. У знак протеста штрајкујемо глађу у Москви“.

На митингу који је одржан у рејону Лужњики у Москви свештеник отац Ја-рослав Лесив обратио се делегатима који су били присутни са молбом да пок-рену питање о легализацији украјинске католичке цркве на Конгресу народних депутатова СССР.

(Московске новости, бр. 24,
11. јун 1989. стр. 2)

2. О догађају који се одиграо пре 43 године

Главном уреднику „Московских новос-ти“ Јегору Јаковљеву

У бр. 24 новина које Ви уређујете од 11. јуна о.г. објављен је чланак под насловом „Молитва на улици Горног“ у коме се помињу захтеви грко-католи-ка Украјине да се легализује њихова црква. У вези с тим, с обзиром да овај чланак доводи у заблуду део ваших чи-талаца и претставља грко-католике као „жртве Стаљинових репресалија“ и са-мовоље локалних власти, желео бих да изјавим следеће:

Грко-католичка црква источног обре-да (УНИЈАТСКА) не постоји у Украјини већ више од 40 година. Њена само-ликвидација је отпочела у марта 1946. године на црквеном Сабору у граду Лавов, кад су епископи, свештеници и прет-ставници верника објавили да се пониш-тава УНИЈА силом наметнута верници-ма 1596. године у Бресту. Одлуку лав-овског Сабора подржала је огромна већина грко-католика и скоро све па-рохије тог региона припојише се Руској

православној цркви, која је била установљена пре хиљаду година код источних Словена Кијевске Русије.

Шта је изазвало такву Одлуку? Свакако не стаљинске репресалије, које ми сви осуђујемо, већ чињеница да је вештачки створена на територији окупираних земаља Украјине и Белорусије УНИЈАТСКА ЦРКВА природно одумрла. Током дугог њеног постојања верници су у том неприродном савезу видели извор националног, социјалног и верског угњетавања. Јерархија грчко-католичке цркве потпуно се компромитовала у очима верника и свештенства у току другог светског рата својом сарадњом са фашистичким онупатором и бандеровским националистичким бандама.

Па о чему се онда ради? Шта то тражи група унијатских свештеника и верника, који нису признали одлуке лавовског црквеног Сабора? Потстрекани из унијатских и националистичких центара у иностранству они не траже само да се „легализује њихов статус“, како се каже у чланку, већ да одвоје од Руске православне Цркве хиљаде парохија, милионе верника. А ти хришћани су примили крштење од Православне цркве. Свештенике тих парохија рукоположили су православни епископи. Исад, тај неотубиви део Православне Цркве мала група унијата жели да припоји Католичкој Цркви. И не само то. С нашег становишта то није борба за верске слободе, већ религиозна АГРЕСИЈА.

Њихова активност нарочито се интензивно манифестије у последње време. Један од примера је и тако звана молитва на улицама Москве, што не може а да не изазива код правих верника осећање протеста. Јер, заиста је светогрђе претварати свето општење са Богом у оруђе политичке борбе!

Зашто ја то тврдим? Зато, што остати присталица унијатске цркве покушавају да искористе процес демократизације који се одигравају у нашем друштву, што се одражава и на слободи вере, у намери да васкрсну УНИЈУ. Њихов главни циљ је стварање „националне цркве“ контра православне. Националистички настројени елементи теже да помоћу УНИЈЕ одвоје Украјинце од њихове браће по крви Руса. Руководиоци украјинске Католичке цркве на Западу, ујединjeni са украјинским националистима не крију да им је основни циљ – борба за отцепљење Украјине од СССР. У томе их подржавају и локални националисти. Почетком ове године они су у Лавову организовали унијатско богослужење које су повезали са 70-годишњицом „формирања владе јединствене независне и саборне Украјине“. Све су чешћи случајеви да присталице уније спречавају вернике да посећују православне храмове. А недавно су њихови активисти насиљно прекинули богослужење у саборној цркви Светог Јура у Лавову.

Желео бих на крају да кажем и ово: преостали грко-католици не трпе никакве репресалије. Њима је пружена могућност да исповедају своју веру, да за свог пастира сматрају римског папу, да се моле у католичким црквама широм Украјине. Нико их не спречава да посећују и православне храмове, где се богослужење, по жељи парохијана врши на украјинском језику, да се држи источног обреда.

Филарет

Митрополит Кијевски и Галицки,
егзарх Украјински
(Московске новости бр. 31,
30. јул 1989. стр. 15)

3. Још једно мишљење

У последње време јавност се све чешће среће са проблемом украјинске католичке цркве (католичка грчко-православног обреда). На конгресу народних депутата са захтевом да се легализује та црква иступио је академик Андреј Сахаров, а слично мишљење на страницама „Совјетске културе“ исказао је академик Сергеј Аверинцев.

У чему је проблем?

У 16. веку у украјинским и белоруским територијама које су тада улазиле у састав Польске дошло се на идеју о спајању православља и католичанства (савез, УНИЈА) уз очување већег дела источног обреда. Брестска унија проглашена је 1596. године. У прво време УНИЈАТСКЕ је вршено насиљно, али је временом унија ухватила корена међу делом Украјинаца и постала традиционална. 1946. године сазван је тако звани Лавовски сабор унијатског свештенства, који и дан-данас изазива супротне реакције и тумачења.

Дуги низ година у СССР-у се није признавала чињеница постојања репресалија против Цркве и верника, натурана је верзија да је смањење броја отворених, активних цркава резултат процеса одумирања религије. Сада је истина о репресалијама и прогонима православаца, муслимана, баптиста избила на видело. Али, репресалије у односу на унијате и даље остају „бела mrљa, празнина“. Преовладава мишљење да је Сабор у Лавову 1946. године сам донео одлуку о ликвидацији Брестовске црквене уније. А, у ствари, разбијање унијатске цркве било је спроведено према већ давно разрађеним моделима, баш као што су и „тихоновци“ 20–30. година истискивани „новом“ црквом, званом „обновљенческа...“ Многи верници нису прихватили уједињење са Руском црквом, радије одлазећи у логоре, у прогонство. И поред прогона Унија није била ликвидирана. Западни религијози

сматрају да унијати сад имају 5 епископа, стотине свештеника, два монашка реда, 2,5–4,5 милиона верника (1943. године било их је 3,5 милиона).

У условима правне државе нема основа за гоњење или дискриминацију према унијатима. Позивање на сарадњу руководилаца цркве са фашистима звучи чудновато – па од рата је прошло 44 године, појавише се нове генерације...

Јавност града Лавова сада покреће питање враћања катедrale Светог Јура, некада главне цркве украјинске католичке цркве и резиденције њених митрополита унијатима. У своје време она је, као и друге унијатске цркве предата православној Цркви. Мишљења сам да се катедрала Св. Јура мора вратити правим власницима, а Руска православна црква нека захтева да јој се врате Њене древне светиње у Украјини...

Сергеј Филатов

(Московске новости, бр. 31,
30. јули 1989. стр. 15)

Епископ браничевски Хризостом

(2/15. јун 1911. – 11/24. септ. 1989.)

Љубав према Господу, према Цркви и према свјаном човеку красила је духовне особине епископа Хризостома. Господу је предао свој живот када се замонашио. Цркви је верно служио као јеромонах и потом као епископ више од 54 године свог тихог, али веома плодоносног живота. У сваком човеку откривао је Створитеља. Високог стаса, поседовао је диван меки тенор који је нарочито долазио до изражaja у канону евхаристије. Својим плавим очима као да је продирао у душу свога са говорника кога је одушевљавао својим ненаметљивим гостопримством и љубавним духовитошћу.

Желео је да напоји душе верника и наше, Српске цркве живом водом Речи Божје на народном језику, па је први код нас, још 1968. године, објавио Јеванђелистар на српском језику (два распродата издања). Ретка је српска црква у земљи и у дијаспори без овог Јеванђелистара. Верни народ почeo је да разумева Јеванђеље на свом језику.

Владика Хризостом се на њему својствен начин бринуо и о васпитању оних који нису налазили времена да редовно похађају богослужења. Као мудри пастир смирено, са знањем, искуством и љубављу значки је уређивао пуних 25 година **Православни мисионар**. Објавио је на српском језику св. тајне и обреде крштења, исповести, причешћа, венчања, затим опело и др. Написао је многе чланке, проповеди – сви су сачувани – на несвакидашњи начин: бираним, али једноставним речима, које су одавале веома културног и дубоко мислећег човека.

Скромност је била главна црта његове, на изглед једноставне, али у суштини, духовно и умно развијене личности. Његове надахнуте беседе, изговорене народним језиком, често у ритму народних благослова, памтиће се по садржајно узлазној градацији која је заиста одушевљавала вернике у цркви. „Гасио је пожаре“ када су међусобни односи – „плотскоје мудрованије“ – узимали мања. Са осећањем одговорности и истанчаним смислом да уочи аутентичан лик човека, налазио је праве сараднике и поверавао им, као себи равници, и најтеже задатке. Били су му одани као рођеном оцу.

Био је итекако свестан својих ограничења, умео је још више да се уздржи када је по свом унутрашњем осећању сматрао да је тако боље. Одбио је да буде патријарх – сви су га желели, а он се најскромније повукао. Можда је тим својим повлачењем стекао још већу љубав нараода.

Знао је пред крај живота колико је болестан. Гледао је мирно и свесно смрти у очи. Није га она изненадила – припремио се Владика за онај свет. Понео је своме Господу, Кому је с толико љубави служио, пун пехар свога живота. Испраћен је топлим сузама и молитвама читаве српске Цркве.

Молиће ће се заједно са свим васељенским, словенским и српским светитељима за светлију будућност светих Божјих цркава, за спасење наших душа и за умножење љубави међу свим људима.

Нама, који смо га познавали, поштовали и волели, остаје његов јединствен пример и – задатак: да својим радом, **међусобним** поштовањем и молитвама следимо светло зајртани пут његовог **ТИХОГ ГЛАСА**.

ВЈЕЧНАЈА ПАМЈАТ БЛАЖЕНОПОЧИВШЕМУ АРХИЈЕРЕЈУ ХИЗОСТОМУ.

Београд, 2. нов. 1989.

Димитрије Стефановић

УНИЈА И УНИЈАТИ

Унијаћење Грузије

Мало из историје

Грузија, или старији назив Ивирија, била је некада независна напредна држава. Имала је веома бурну историју: Успон, ратовање и робовање Персији, подчињење Византији... Рано је Грузија ушла у хришћанску породицу источне цркве. Света Нина Грузијска нападенијска подвигница се слави као просветитељ и покрститељ Грузије. Међутим, хришћанство је продрло у Грузију из Јерменије још за време цара Константина Великог. Год. 326. је антиохијски митрополит Јевстатије посветио првог грузијског епископа Јована.

Од почетка свог постојања до данас, хришћане Грузије је одликова, с једне стране бистрина ума у разматрању хришћанске проблематике, а с друге, контенплативан монашки начин живљења. Врло рано су манастири подизани у Грузији и ван ње. Петар Ивирац (+488.г.) је основао манастир између Газе и Мајума. Постојао је у 5.в. грузијски манастир и у Јерусалиму, а током средњег века су Грузијци имали водећи утицај над светињама у Јерусалиму, особито у Храму Гроба Господњег.

Црква се прогласила за аутокефалну 556. год. Антиохијски патријарх је ту аутокефалност званично признао тек 601. год. Из тог времена датира и превод Светог Писма богослужбених књига на грузијски језик. Међутим, Грузија је непосредно после тога дошла под персијску управу. Византијски цар Ираклије је 628. год. Грузију преотео од Персије и подчинио је под византијску власт. Црква је тада постепено губила своју самосталност, да би поново дошла под јурисдикцију Антиохијске патријаршије. Тек у једанаестом веку, захваљујући утицају тада моћног грузијског цара Баграта IV (или Баграда), антиохијски патријарх Петар(x) је на сабору у Антиохији Грузијској цркви вратио аутокефалност, коју она, од тада па до данас, никада више губила.

Понушаји унијаћења Грузије

Ни Грузију није мимоишла напаст латинске пропаганде и понушаја унијаћења. Први понушаји су забележени у 13. веку, у време ватиканске превласти на Истоку после уништења византијске државне и црквене моћи и оснивања Латинског цара (1204.г.). У то време је римски папа Григорије IX (1227–1241) слао у Грузију своје мисионаре. Они су имали задатак да грузијском патри-

јарху (католиносу) предају папску посланицу и да представнике Грузијске цркве убеде да над собом признају духовну власт римског папе. Јер, после васпостављања папске власти у Цариграду (1204) – тврдило се у посланици и у њиховој пропагандној проповеди – настало је Христом обећано време (Јн. 10:16) о „једном стаду и једном пастиру“, мислећи при том на папу у Риму.

Иако мисионари нису имали успеха у својим намерама, Рим није дигао руке од Грузије. Тамо су долазиле и одлазиле нове мисијске групе. И поред грузијске постојаности у вери, латински мисионари су ипак придобили известан број присталица уније. Ово можемо закључити из чињенице да је папа Никола IV основао 1329. год. у Тбилисију бискупску катедру, која је постојала све до 1600. године.

На унионистичком Флорентинском сабору (1437/39) присуствовао је и грузијски митрополит Јован. Он је био противник потписивања услова уније, које су наметали Латини. Папа Евгеније IV је покушавао, директно и преко византијског цара Палеолога, да митрополита Јована принуди да потпише акта Сабора. Јован је нашао најбољи излаз из ситуације, која му је наметана. Напустио је Сабор и побегао у Грузију.

У 17. веку у Грузију су дошли вешти и изузетно способни мисионари, монаси Језуите. Ватикан је преко њих успео да у Грузији установи **сталну** латинску мисију. На њеном челу је био способни, али веома лукави, Авила Бол. Сачуване су инструкције Бола о начину мисионарења. Интересантно је да се наведу само неке од њих, – ради увида у тактику којом су се мисионари служили:

- народ као маса је одбојан на нашу проповед. Не напуштајући рад са групама, треба давати предност мисионарском раду са **појединцима**;
- дозволити да се литургија (миса) служи у „сваким одјеждама“;
- мисионари треба да се баве медицином, просветом, занатом, трговином. Дозвољено је да новац дају и у зајам са каматом;
- ако је то корисно за дело цркве, мисионар може да скрива свој духовни чин. Али и као лекар, учитељ, трговац, занатлија, или преко благотворне делатности – увек и свуда – треба да врши дело „обраћања залуталих овација“, ради чега је и послан.

Језуити су успели да добију одобрења за отварање општих школа при својим мисијама. Преко школе су грузински омладинци припремани за унију са католичком црквом.

Унија

У Карталонији су мисионари придобили за унију своје „пријатеље“ – породицу Орбелианових. Међу њима је био и познати песник и филозоф тога времена,

Вахтан Орбелиан и баснописац и књижевник, Сулхан Орбелиан. Прихваташе уније од стране ових познатих личности, није могло остати незапажено и без последица. За њима су се повели и прихватили унију још неки, махом интелигентуалици. Најзад, за унију је био заврбован и сам патријарх (католикос) Антоније. Ово је у Грузији створило праву узбуну. Мисионари Језуити су најпре били ограничени у својој делатности, а затим су 1884. год. били претерани из Грузије.

Понушаји после октобарске револуције

Ватикан је 1921. год. назначио бискупа Мориондоа за апостолског викара за Кавказ и Крим. Тактина мисионарења је била промењена. Учени Језуити лутају Грузијом и Јерменијом, али – као археолози и палеографи. Али нова совјетска, у принципу борбена безбожничка власт, нови услови и према домаћим верујућим људима, а поготово према камуфлираним уљезима, који су, као странци, и сумњиви као шпијуни, искољчивали су било какве нове успехе. Ватикан је и овај начин мисионарења напустио и после 1924. год. не постоје подаци о новим мисионарским покушајима међу православним Грузије.

Према руским подацима из 1948. год. у Грузији и ван ње, има око 10.000 грузино-католика, какав је званични назив за унијате у Грузији. Није нам познато, у недостатку поузданних података, каква је данас ситуација.

Да закључимо. Грузију смо поменули узгряд, тек толико да понажемо да ни један кутак православног света није могао да остане миран и нетакнут од римске пропаганде за прелазак у унију са католичком црквом. Од 13. до 20. века око 10.000 унијата, а колико узалудног труда, колико бачених материјалних средстава! И Грузија је, међу осталима, доказ да римска изолацена упорност у унијању, без хришћанске љубави и поштовања људског достојанства, није могла имати успеха.

Ј. Олбина

(x) Антиохијски патријарх Петар III, бивши високи службеник византијске царевине, миљеник цара Константина IX Мономаха (1042–1055) и патријарх Михаила I Керуларија (1043–1058), дошао је на антиохијски патријаршијски престо 1052. год. Ушао је у историју православне цркве као велики полемичар против „барбарских Латина“, у навечерје „велике шизме“ или деобе цркве 1054.г. (H.G. Beck, Kirche u. Theol. Literatur im Byz. Reich, Muenchen, 1959).

УНИЈА И УНИЈАТИ Унијаћење Румуна

Уводне историјске напомене:

Да би се лакше оријентисали у теми о којој се расправља, неохподно је да се каже неколико узгредних, али важних, историјских напомена. Пре свега, Румуни као народ, су настали мешањем некадашњих староседелаца провинције Дакије, Дачана, са римским освајачима. Целокупном окупирањом подручју су Римљани наметнули свој латински језик, из кога се развио румунски. Северно од Дунава се хришћанство проширило између 337. до 361. године. Румунска племена су прихватила византијско православље у свом најчиšћем облику и остали су му верни до дана данашњег.

Области из којих је настала савремена Румунија – Влашка, Молдавија, Трансилванија (мађарски: Ердељ), Бесарабија, Буковина, Добруџа, Олтенија – развијале су се током средњег века као феудалне кнежевине. Оне су биле повремени плен већих и јачих суседних држава. Понекад су биле сасвим окупиране и подређене, а понекад су биле само под политичким и верским утицајем моћнијих суседа: Мађарске, Аустрије, Турске или Русије. У исто време су наведене феудалне румунске кнежевине, као православно подручје, биле стални мамац ватиканских пропагатора католицизма и унијања. Предходно неколико речи о тим кнежевинама:

Влашка се попрви пут помиње 1070. год. Та област је прва која је почела да се политички и национално осамостаљује после оснивања домаће династије Бесараба (1310.г.). Под војством ове династије је извојевана победа над Угарима и остварена политичка независност. Може се слободно рећи да је Влашка постала Пијемонт окупљања Румуна. Седишта Румунске цркве и државе у Влашкој – Синаја, Куртеа де Арцеш, Трговиште и, најзад, од 1862. год. Букурешт – одиграла су знатну политичку, културну и верску улогу у овом окупљању.

Молдавија је формирана 1359. год. Ова година (1359) се подудара са признавањем архиепископије за Влашку са седиштем у Куртеа де Арцеш од стране цариградске патријаршије.

После 1415. год. у румунске области продиру Турци. Међутим, и после турског освајања Влашку и Молдавија су успеле да одрже ограничenu аутономију. Биле су једино обавезне да Турцима плаћају годишњи данак. Влашка је после 1415.г. плаћала по 3.000 златних дуката годишње, а Молдавија после 1489.г. по 5.000. Међутим, без обзира на ову номиналну аутономију, у Влашкој

и Молдавији су се сударали политички интереси великих сила. Тако је било и у осталим областима. Тако је, на пример, после аустријско-турског рата 1683/99. год. Трансилванија (Ердељ), са ранијим угарским утицајем, постала аустријска провинција, са гувернером подчињеним директно бечком двору. Трансилванија је ушла у састав Румуније тек 1918. год.

После Пожаревачког мира 1718. год., западни делови Влашке, Олтенија и Банат су такође подпале под Аустрију, а 1774. год. Кучу-карнацијским миром између зарађених страна, Турске и Русије, Аустрија је успела да своју административну управу наметне и Буковини. Нешто после пола века, између 1828. и 1834. год., политичким преговорима су Влашка и Молдавија стављене под руску управу.

Наведене политичке промене су се одражавале на целокупном животу подчињених народа. Пре свега на верском животу. Аустрија, миљеница Ватикана и заштитник католичке цркве и пропагатор њене политике у границама своје управе, није ни часла часила у пропагирању католицизма и уније у својим новим протекторатима. О томе ће и бити речи у даљем излагању.

Средином 19. века је почeo процес једињавања румунских одвојених области у једну јединствену државну целину. Прве су Влашка и Молдавија уступиле персоналну унију изабравши Александра Кузеа за заједничког кнеза. Кузе је 1866. год. смештен. На власт је дошла немачка династија Хохенцолерн-Сигмаринген са Каролом I. Румунија је 1881. год. проглашена за краљевину, а Румунска црква је од Цариградске патријаршије добила аутокефалију.

Као резултат вековне ватиканске католичке пропаганде и њеног спрена са аустро-угарском државном управом, под којом су се налазиле православне румунске области, савременој Румунији је остало, као историско наслеђе, око 1.600.000 унијата. Рак рана, која је вековима стварала верску и националну нетрпељивост и конфликте у румунском народу.

Тек у наше време унијати су се поново присајединили својој Матици, Румунској православној цркви.

Како је то било?

Прави сусрет Румуна са Римском црквом и унија кратног даха

У византијске пределе између планине Балкане и Дунава, доселили су се негде између 635. до 675. год. Бугари, једно татарско монголско племе, које је рано славенизирано. Заједно са румунским затеченим племенима, предвобени браћом Петром и Асеном, формирали су 1186. год. посебну влашко-бугарску државу, издвојено од Византије. На чelu државе је до 1258. год. била румунска

владаљачка кућа, а од 1258. год. бугарска. Престоница је била у Трнову. Ову влашко-бугарску државу су увели у хришћанску заједницу византијски мисионари и подчинили је јурисдикцији цариградског патријарха.

Пошто Византија није толерисала образовање изоловане државе на својој територији, сукоб је био неизбежан. Влашко-бугарски цар Јоаникије (1197–1207), познатији под називом Калојан, да би се одржао пред моћном Византijом, затражио је помоћ од римског папе, који је у то време припремао велики крсташки поход на Исток. Папа Инокентије III (1198–1216) обећао је Калојану помоћ, али под условом подчињења римском папи.

Године 1204. у Цариград су ушли помамни западни крсташи. Православни византијски цар и цариградски патријарх су напустили Цариград. У Светој Софији латинске мисе служи латински патријарх Томо Морозини. Те исте 1204. године Калојан добија од папе краљевску круну, а његов епископ титулу архиепископа под јурисдикцијом римског папе.

Римска јурисдикција се одржала од 1204. до 1234. год. Цар Јован Асен, тада само бугарски цар, је прекинуо све везе са Римом. Оженио се принцезом са православног никејског царског двора и вратио се православљу, без обзира на жестоке папске претње крсташким ратом против „вероломног шизматика“.

Наведена политичка и верска заврзлама је била условљена ситуацијом тога времена. Ипак је ово први карактеристичан сусрет Румуна (и Бугара) са Римском црквом и њеном политиком.

Румунски владина Дамјан потписник Флорентинске уније

У областима које данас сачињавају Румунију, православна црква је врло рано била добро организована. Као и друге православне цркве Истока, налазила се под јурисдикцијом Цариградске патријаршије. Због тога се у саставу цариградске делегације на унионистичком Флорентинском сабору налазио и молдавски епископ Дамјан. Он је 1439. год. потписао саборска акта о унији Православне цркве са Римокатоличком. Потписао их је као црквени поглавар молдавског кнежевства, коме су 1425. год. византијски цар Јован Палеолог и цариградски патријарх Јосиф II (1416–1439) дали повељу о црквеној аутономији. Према томе, може се рећи да је ово други покушај уније са Римом, коју је потписао један румунски црквени поглавар.

Када смо раније говорили о Флорентинској унији, напоменули смо да је она доживела неуспех. У Цариграду су

унијати формално држали цариградску патријаршијску катедру непуних четрнаест година – до пада Византије под Турке 1453. године. Говорили смо о судбини виђенијих грчких потписника уније као и о судбини руског делегата на Сабору, Грка Исидора. Наишавши на неслагање и отпор унији руског великог кнеза и народа, Исидор је побегао у Рим и тамо дочекао свој животни крај као кардинал католичке цркве. Каква је била судбина молдавског делегата Дамјана, историјски подаци су непоузданы. По једним, Дамјан је остао у Риму и није се ни вратио на своју епископску катедру. По другима, вративши се у Молдавију, заједно са осталим епископима, одвојио је румунску цркву од компромитоване цариградске патријаршије и подчинио је Охридској архиепископији (од 1440–1453), чији епископи нису учествовали на Сабору у Флоренцији, нити су прихватили његове одлуке. Ова друга научна тврђња изгледа да је вероватнија.

Као што смо видели, цариградска патријаршија је после 1453. год. напустила унију. Сматрала је да је због њеног потписивања и дошло до пада Византије, као Божије казне због одступања од православља. Тада је и молдавски митрополит поново признао духовну управу цариградске патријаршије, али као потпуно осамостаљена, аутономна јединица. Молдавски митрополити су од цариградског патријарха добијали једино свето миро и помињали патријарха на литургијама.

Румунска црква у Ердељу и Угарској

Области Трансильваније (Ердељ) када су биле под управом Мађарске или Аустрије, биле су поприште верских сукоба. Покушаји католичења или унијаћења су били свакодневница текуће политике. Ердељски епископи, под чију јурисдикцију су, поред Румуна, потпадали и Малоруси (Украјинци), а чији број на територији Мађарске није био мали, били су једини бедем против унијаћења и мађаризације, који су трајали од 15. до 19. века. Међутим, и могућности епископа су биле ограничene, пошто је положај православних хришћана у целини био веома тежак. Они су изједначавани са незнабоштима. Називали су их „шизматицима“ и принуђивали их да плаћају десетак латинским епископима, без обзира што су имали и свога епископа, који је 1559. год., захваљујући заузимању врло агилног влашког кнеза Михаила Храброг, узвишен у ранг митрополита.

Цело време битисања Ердеља под Угарском или Аустријом, и народ и епископи су били изложени притиску латинске пропаганде. Циљ је био да се „шизматици“ придобију за латинску веру – за

католичку веру или за унију са Римом. Сви методи притиска су били подређени само овом циљу. Тако, на пример, имамо податак из 1456. год. да је латински мисионар и инквизитор Јован Капистран (+ 1456) добио директан налог од Јаноша Корвина Хуњадија (+ 1456) да ердељског румунског епископа Јована де Кафу обавезно обрати у римокатоличку веру. У јужном Ердељу су 1469. год. мађарске државне власти помагале православног епископа Макарија да у народу прикупља своје приходе. Ово је било супротно тадањо општој политици и ставу према православљу у Ердељу. Истраживачи тога времена с правом тврде да је Макарије у најмању руку био заговорник уније, ако не и унијат.

Ердељ под аустријском управом и Унија

После аустријско-турског рата 1683/99. год., Ердељ је дошао под власт Аустрије. Однос према православљу се није нимало променио. Цар Леополд (1657–1705) је 1691. год. издао Устав по коме православна црква у Ердељу није убројана у законом признате религије. Православни су могли да по Уставу остварују своја права само ако се приључе некој од признатих вера: римокатоличкој, унијатској, лутеранској или калвинистичкој. Калвинизам се у Ердељу увеки широ током 16. и првој половини 17. века. Да би избегли католичење или унијаћење, православни су, не у малом броју, попуњавали редове калвиниста. Међутим, државни министар и кардинал Угарске, Леополд Колонић (+ 1707), са језуитима као искусним пропагаторима, чинио је све што је могао да православне Румуне придобије за католицизам или унију. Имао је и успеха. За унију је задобијен албајујски митрополит **Теофил**.

На Синоду епископа, који су се састали у седишту митрополије, Алба Јулија, 1697. год. донета је одлука да ердељска православна румунска црква прихвати унију са Римом на принципима одлуке потписане на Сабору у Флоренцији 1439. год. Митрополит Теофил је умро ускоро после одржаног Сабора, тако да одлука о унији званично није била спроведена.

За Теофиловог наследника је био изабран епископ Атанасије. Главну реч код избора су имали епископи, који нису били присталице Теофилове унионистичке политике, али су на Сабору 1697. год. принуђени на пасивно присуство вање. Били су убеђени да је Атанасије постојан у православној вери и да ће такав и остати. Атанасије је 1698. год. у Букурешту хиротонисан за албајујског митрополита.

Међутим, Букурешт је био добро информисан о плановима о увођењу уније у Ердељу. Упознат је био и о Сабору

епископа из 1697. год. и о Атанасијевом пасивном ставу у односу на Теофилову политику. Стога су у кнежевини Влашкој начинили читав план како да се помогне новопосвећеном ердешском митрополиту Атанасију да се одржи у православљу. Влашки кнез Јован Константин Бесараб Бранковану је митрополиту Атанасију поклонио једно велико имање у Ердељу. Сматрао је да ће на тај начин бити материјално обезбеђен и у том погледу независан у односу на примамљиве предлоге Колонића и његових језуита. С друге стране, унгровлашки митрополит Теодосије и јерусалимски патријарх Доситеј (1672–1707), који је за време Атанасијеве хиротоније боравио у Букureшту, имали су са Атанасијем дуге разговоре и саветовања усмерена на то да га утврде у православљу и да заједно са њим предвиде тактику православног парирања пропаганди кардинала Колонића и језуита, удружених са државним властима. Али све је било узалуд.

Атанасије је по повратку у Ердељ, позвао свештенство на Сабор у Алба Јулији, 1698. год. На Сабору је донета одлука да Ердешска митрополија прими унију са римокатоличком црквом. Постављени су и услови под којима се унија потписује:

- да унијатска румунска црква буде у свим правима изједначена са римокатоличком црквом;
- да румунски унијатски клир буде третиран од стране државних власти на исти начин као и римокатолички.

Споредно је питање да ли је на овом Сабору потписана **нова унија**, пошто одлука о унији из 1697. год. није била пуноправна, или је то била само потврда већ раније закључене уније. Чињеница је да су услови православних преговарача били сведени на споредни колосек, на предмет материјалног положаја црквених достојанственика, а о идеолошким и догматским проблемима се готово није ни расправљало.

Текст саборске одлуке гласи:

„Добровољно се сједињујемо са Католичком црквом Рима и признајемо да смо њени чланови, али под условом да нас и наше наследнике нико не сме да смета у вршењу обреда наше Источне цркве. Него да смо ми слободни, у будуће као и до сада, да одржавамо сва наша славља, празнике и постове по старом календару. И нико не сме да има власт да нашег високоуваженог епископа Атанасија, док је год жив, уклони са његовог трона. У случају његове смрти треба да остане у надлежности Сабора избор новог епископа, која ће потврдити Његова Светост Папа и Његово Величанство Цар, а хиротонија га Патријарх, који се тада нађе под победоносном влашћу Његовог величанства Цара.“

Међутим, ако на ма и нашим наследницима не буду очуване ове установе, печат и потписи које смо поставили, постају неважећи.

Горенаведено смо потврдили печатом и наше митрополије, ради веће веродостојности.“ (Перспективе бр. 37/38 јули/дец. 1987. стр. 6; Издаје Румунска унијатска мисија, Минхен)

Ватикан и државне власти су прихватиле постављене услове. Римски папа је исте године признао и потврдио Атанасија за архиепископа ердешских унијата.

Последице уније

Свештенство се и на Сабору 1698. године држало пасивно. Народ није прихватио потписану унију и отказивао је послушност свештеницима унијатима. Створена је специфична ситуација. Већина свештенства и православни народ у Ердељу су остали без православног епархијског епископа, пошто је он отишao у унијате. „Сабору“ и „потписаној унији“ су државне власти придавале апсолутну јурисдикцију и канонску ваљаност, те стога нису дозвољавале да православни изаберу новог епископа. Епархијом су администрирани епископи из Влашке, Молдавије или из Сремских Карловаца. У границама својих могућности су учвршћивали у православној вери преостале Румуне и храбрили их да се одупру троструком притиску: државних власти, Католичке цркве и „својих“ поунијађених епископа и свештеника.

Ердешка унија је завадила и разделила православни румунски народ. Народ и свештенство су на једној страни, а епископ, подржаван од Ватикана и државних власти, на другој.

Митрополит из Сремских Карловаца шаље православним Ердеља своје посланице и своје делегате. Тамо видимо 1735. год. епископа Никанора Мелентијевића, а 1742. год. монаха Висариона. Епископ из Хуста (данашња Прикарпатска Русија), Јосиф Стојка (1672–1712), директно и преко својих делегата, успева да заустави даље ширење уније. Домородац, свештеник Јован Молнар, држи ватрене говоре против уније и унијата. Народ се враћа православљу. Међутим, унијатски епископ Павле Арги, користећи се локалним државним властима, на силу је „обријао“ Молнара и проторао га у Беч. Овај велики борац против уније и унијата у Ердељу, ушао је у историју са надимком „Тонзур“ („обријани“).

Влади у Бечу је Русија постављала озбиљне замерке због насиљног унијања. Ситуација је почела да се компликује и на политичком плану. Царица Марија Терезија се отворено ставила у заштиту унијата. Али да би бар донекле

ублажила ситуацију, православне Румуне у Ердељу је 1760/62. год. поверила духовној бризи православног будимског епископа. Ердељ се поделио и политички и верски и људски.

Беч је за првог будимског епископа, који ће водити духовну бригу о ердешким Румунима, потврдио Дионисија Новаковића. Али и он је био заврбован за унију, тако да је стање у Ердељу било горе него раније. Карловачка митрополија је узалуд покушавала да онемогући Дионисија у његовој делатности, али без успеха. Једини успех је био да је издејствовала да аустријски цар Јосиф II, после смрти Софронија, потврди да администратор ердешских православаца не буде више будимски, него вршачки епископ Јован Ђорђевић (1768–1770).

Тек после многих перипетија, Ердељ је 1784. год. најзад добио свог властитог православног епископа.

Ердељ поново добија свог православног епископа

Прва двојица епископа, Гедеон Николић (1784–1788) и Герасим Адамовић (1789–1796), су били Срби. Успели су да у Ердељу консолидују верске прилике, али је после њих, из економских и политичких разлога, епархија остала упражњена пуних четрнаест година. Православље је поново ослабило, а унија је добила замаха.

Крај даљем ширењу уније означио је долазак за епископе ердешских Румуна: Василије Моге (1811–1848) и његовог наследника, чувеног Андрије Шагуна, умних и енергичних мужева. Али и са њима, није нестало уније. Они ће још читаво стоеће тровати верске и људске односе и у једном народу сејати само мржњу и деобе.

Унија нигде, па ни овде, није била мост који спаја Исток и Запад, него је била и остала рушилачка и разорна сила, која је и постојеће мостове уништавала.

Унија у осталим румунским областима

Ни једна област није била поштеђена налета ватиканских пропагатора уније. Међутим, када је изостајала подршка државних власти, и успеси уније су били ограничени. Ипак вреди да поменемо бар неке и од мање успешних или неуспешних покушаја унијађења:

Унијађење у Банату

На територији претежно румунског становништва, Карловачка митрополија је формирала епархије у Араду, Вршцу и Темишвару у циљу националног и верског учвршћења и организовања Срба досељених у те пределе. Духовна спрuga између Румуна и Срба је била добра,

али није била по ћуди ни римској цркви ни државним властима. Стога су покушавали да Србе и Румуне заваде, најпре национално, а затим и верски, или боље, на плану верске администрације и јурисдикције. У овоме су предњачили језуити. Искрено су их помагали поунијаћени Русини из области северне Угарске и румунски унијати из Ердеља.

Најзад је у Банату 1863. год. дошло до сукоба између румунске и српске хијерархије око јурисдикције. Настале препирке су веома вешто и злурадо унијати ширили у народу и међу свештенством тако да је велики број банатских Румуна, поводећи се за унијатском пропагандом и наговором, прелазио у унију и појачавао позиције оних унијата, који су се прикључили католичкој цркви и римском папи на Саборима у Алба Јулији 1697/98. год.

Из тог времена су до данас остale у југословенском Банату две жупе (пархије) поунијаћених Румуна.

У Молдавији су такође пропагатори уније, користећи политичке сплетке и интриге, успели да задобију своје следбенике. Радило се о следећем:

Молдавски митрополит Георгије Мовила (Могила) је 1588. год. кокетирао са Римом да би преко њега омогућио својој браћи Јеремији и Симеону да дођу до кнезевске власти. Ватикан се у овој ствари искрено ангажовао. Деловао је преко католичке Польске. Њеним залагањем Јеремија и Симеон су остварили своје жеље. А плата за услугу била је у томе да епископ Георгије Мовила признао папу за свога духовног поглавара.

Унија је била кратког века. Једва је надживела своје протагонисте, Георгија Симеона и Јеремију.

Било је покушаја унијаћења и у Влашкој. Мисионари су овде рачунали на помоћ малог броја досељених римокатолика. Забележени су само спорадични случајеви преласка на унију. Међутим, није био довољан број ни католика ни унијата заједно да би Рим за Влашку основао посебну епархију, него је влашке римокатолике и изоловане унијате био подчинио мисијском бискупу у Никопољу у Бугарској.

Неуспеси нису обесхрабривали Ватикан. Он се спремао за даље продоре. Најпре на теоретском плану. Италијански фрањевац Вито Палуцио да Вињанело је крајем 17. века штампао у Риму **Римокатолички катихизис за Румуне**, на румунском језику. Бесплатно је ширен међу православним Румунима, али није имао практичног успеха. У науци је остао само као интересантан филолошки документ за изучавање румунског језика тога времена.

Ватикан је вршио и организационе промене. Год. 1883., у циљу успешније мисије, Букурешт је постао архиепископија, а у Јашу је основана бискупија. Монаси и монахиње су специјално прире-

мани да у школама и болница ма врше живу и активну мисију. У испомоћ су позивани и унијатски свештеници из Ердеља у Угарској. Али и поред свега, 19. век је век унионистичке стагнације. Румунија се учврстила као посебна држава, уједињујући у својим границама области које су вековима биле под тубином. У њој се организовала и њена национална Православна аутокефална румунска црква. Унија више није имала перспективу на тлу православне Румуније.

Разумни људи, богослови и световњаци, почели су да увиђају историјску и тешкоуспешну бесмисленост настанка, подржавања и одржавања уније. Када су за то сазрели историјски и политички услови, унијати су дошли до једино правилног закључка: да се врате у крило мачичне Цркве, из које су некада отгрнути.

Понушаји уједињења православних и унијата

И православни и унијати су увиђали погубне последице верског нејединства. Пошто су и једни и други имали дубоко укорењено осећање националног поноса, нејединство у вери је било озбиљна препрека раду на националном јединству Румуније. Латинска пропаганда је преко унијата лансирала тезу да су Румуни, у смислу националног определења и националне припадности, „Романи“ (Римљани) и да као такви не припадају табору ни православља ни словенског писма, које је било у употреби до пред крај 19. века. Па ипак је било више покушаја да се православни и унијати Трансилваније (Ердељ) уједине. Нажалост, успех је изостао, јер су мотиви, којима су се и једини и други руководили, били национални, а не верски.

Први озбиљнији покушај уједињења православних и унијата, забележен је 1798. године, сто година после приступања Румуна унији на сабору у Алба Јулији (1697/1698). Заједнички сабор трансилванских Румуна отпочео је дискусије о јединству са необичном тезом, на којој су инсистирали унијати: Наводно, „да се народ не би узнемирио“ предлагано је да сабор не отпочне расправу о тзв. „четири догматске тачке“ у којима се унијати, углавном, разликују од православних – (папски примат и јурисдикција, Филиокве, пургаториј, употреба квасног и бесквасног хлеба у светом причешћу). Као што смо видели, ове „четири догматске тачке“ су биле предмет најдужих и најжучнијих расправа на Флорентинском сабору (1439), чије одлуке унијати и данас сматрају за општеважеће.

После дугих расправа, договорено је да као први корак уједињења православних и унијата буде заједнички избор једног епископа за све Румуне у Трансилванији (Ердељу). Унијати су инсистирали да то буде њихов кандидат – Петру Мајор – заиста образован човек и добар организатор, али бескомпромисни „латинаш“. Православни су предлагали свога кандидата, неприхватљивог за унијате. Покушај мирења и јединства, остао је само као – неуспели покушај.

Година 1848. је година свеопште европске револуције и бубења националне свести готово свих народа Аустроугарске монархије и њихове тежње за формирање посебних националних држава. Овом идејом је био захваћен и Ердељ. На Народној скупштини у Влају (Влај) 1848. год. нашли су се окупљени Румуни Ердеља, православни и унијати. Народном скупштином је доминирала фигура православног епископа Андрије Шагуне.(x)

И на овој Народној скупштини, иако то није била главна тачка дневног реда, вођене су дискусије о јединству и уједињењу православних и унијата. Унијатски епископ Симеон Барнутију (Simeon Barnutiu) је сматрао да ће јединство бити постигнуто на тај начин што ће епископ Шагуна предводити заједничку делегацију у Беч и аустријском цару изложити захтеве Скупштине. Барнутију се надао да ће се Шагуна по повратку, на заједничком Сабору заузимати за јединство православних и унијата, али на унијатским принципима, односно да ће и он постати унијат. У међувремену у Трансилванији се активно припремала и једна и друга страна за предстојеће преговоре. Траже се сви могући модуси да дође до јединства. Георгије Барцију (Gheorghe Barciu) предлаже у „Газета Трансилваније“ да Румуни „престану да се споре о четири тачке Флорентинског сабора. Унијати и православни треба да изаберу једно сасвим треће име за заједничку веру коју исповедају, у циљу националног измирења и перспективе националног јединства“.

Епископ Шагуна се при повратку из Беча задржао у Будимпешти. Од министра за културу Етвеша (Eötvös) добио је сагласност да се (1848) у Сибиу одржи Сабор православних и унијата. Предвиђено је да сабору присуствује и педесет и шест световњака, углавном унијата. Шагуна је планирао да преко њих отвори врата преговорима о пријеједињењу унијата православној цркви. Ток који је узела мађарска револуција пореметила је Шагунине планове. Сабор у Сибиу није уопште могао да се одржи. Шагуна је био увучен у политичку проблематику тог времена. У јануару 1849. г. га видимо у Букурешту где води преговоре и тражи помоћ руске војске, у фебруару исте године у

Оломуцу га прима аустријски цар, одакле путује право за Беч.

Планирани Сабор Шагуна је одржао тек 12–24 марта 1850. год. Ситуација и услови су се променили. До јединства православних и унијата није дошло. Међутим, овај Сабор је важан и за историју наше цркве: На њему су Румуни прекинули све јурисдикционе везе са Карловачком митрополијом.

Било је још неколико изолованих покушаја о власпостављању верског јединства у Трансилванији. Имали су само ограничен успех, јер су мађарске државне власти и Ватикан, директно и индиректно, утицали да до споразума не дође.

(Наставиће се)

Тело и крв Христова

Дух Свети наилази, по молитви свештениковој и обећању Христовом, на свете дарове и претвара их у тело и крв Христову, у самога Христа.

Како то, питаши? Онако како је Духом Светим „безсјемено“ зачет Господ Исус у телу Пречисте Богородице. Тамо је Дјева и трапеза и дискос и путир у исто време, и потпуно празна. Па ипак Дјева се испуњава живим Христом дејством Духа Светога, без инакве материје. Овде је видљива материја, то јест хлеб и вино. Ти над верујеш да је Дух Свети тамо произвео тело и крв Господа Исуса Христа без инакве материје као подлоге, тако веруј да тај исти Дух Свети својим дејством чини од предложених вештаства тело Господње. Тамо ни из чега, овде из хлеба и вина.

Вера у моћ Духа Светога.

Ко не верује у моћ Духа Светога, томе је наравно све немогуће што се приписује Богу. Немогуће му изгледа и девичко рођење Спаситеља, немогуће и обраћање предложеног хлеба и вина на часној трапези у тело и крв Господњу и све што је немогуће за човека и природне стихије. Вера у свемогућега Бога – то је вера хришћанска. А вера у немоћне богове – зависне од „судбе“ – то је вера многобожњих Индијана, старих Јелина и других. На шта ће нам, бог немоћан? Веровати у таквог бога и не веровати ни у каквога, у ствари је исто. А ми верујемо, да Бог који је створио природу има моћ далеко већу од све природе и да Бог који је створио човека, може учинити дела несравњено већа него што човек може. Само таква вера помаже, снажи, теши, храбри, лечи, обнавља, очишћава и спасава.

Епископ Николај(х)

(x) Објављује се први пут

Наши храмови

Црква Св. оца Николаја у Ковачевцу код Младеновца

Све до 1877. године житељи села Ковачевца припадали су цркви у Кусатку, удаљеној од Ковачевца око 8 km.

За време српско-турског рата 1878. године народ овога краја, поред пожртвовања у рату, постарао се у овим тешким временима да подигне свој молитвени храм.

Услед ратних прилика црква је грађена од скромног материјала. Први њен свештеник био је јереј Матеја Максимовић – до 1879. године. После њега долази свештеник Димитрије Ђурић, а затим Светозар Јевтић (1891–1915). Од 1916–1919. парохију ковачевачку опслужује свештеник Светозар Ескић.

Године 1904. црква је, у спомен Првог српског устанка, набавила иконостас, који је и данас добро очуван. Све до аустро-турске окупације црква је имала два звона, која је набавила од доб-

ровольних прилога верника, а она су, од стране непријатеља, била однета 1916. године.

Храм је био посвећен Преносу моштију св. оца Николаја, кога дана је и литија и црквена слава у Ковачевцу.

Освећење храма извршио је 1888. године митрополит Србије Теодосије Мраовић.

Зидана у време српско-турског рата од слабог материјала, црква је убрзо постала ризична за онупљање народа и вршење службе Божије у њој. Прегледом надлежног инжењера и Комисије, установљено је да су дрвени темељи цркве иструлели, а услед земљотреса (1923) препукила и тиме се створила опасност да се једнога дана сруши. Комисија је утврдила да је црква склона паду и предложила да се богослужења у њој више не врше.

Његова Светост патријарх српски Варнава је, својом одлуком од 2. марта 1931. године АЕ Бр. 540, упутио надлежног пароха да богослужи у Младеновачкој цркви све до подизања нове цркве у Ковачевцу.

Црквеноопштински савет у Ковачевцу донео је одлуку 2. јануара 1933. године да се приступи сакупљању прилога за подизање нове цркве.

Одуком Његове Светости патријарха Гаврила, а на молбу црквене општине у Ковачевцу, АЕП Бр. 5626 од 17/30. новембра 1938. године, одобрено је решење старе цркве у Ковачевцу, која је подигнута 1877.г. а да се на њено место има подићи нова црква.

На основу одлуке Његове Светости, дана 1. септембра 1940.г. извршена је лицитација за подизање нове цркве. За извођача радова примио се Јован Миловановић, предузимач из Црне Траве. План за цркву израдио је арх. Момир Коруновић, виши инспектор Министарства грађевине, из Београда.

На дан 20/7. октобра 1940. године извршено је свечано освећење камена темељца. Освећење је извршио викарни епископ Његове Светости, епископ Арсеније Брадваревић (потоњи митрополит).

Рад на зидању трајао је до 13. децембра 1940. године, а тада је услед зиме престао. Долази 6. април 1941. године када је рат омео зидање цркве. Пошто је, у току рата, претила опасност да се црквена цигла употреби у друге сврхе, одлучено је да се набави цемент и 18. маја 1942.г. отпочне зидање храма. Зидање цркве ишло је брзим темпом и већ 9. јула, путем лицитације, погодени су сви бетонски радови са предузимачем Јованом Миловановићем из Београда. Тако је црква у Ковачевцу рађена за време рата и после, са извесним прекидима, да би на крају била завршена и коначно освећена 1962. године, од стране епископа шумадијског Валеријана, а за време пароха проте Николе Коцића.

Године 1967. црквена управа у Ковачевцу дноси одлуку да се подигне звонара у српско-византијском стилу, као што је и црква, у висини од 19 метара. Звонару је пројектовао арх. др Драгомир Тадић, проф. СТШ из Београда.

Пошто је звонара озидана, настao је предах у изградњи од две године. Пошто је црквена општина добила дозволу и локацију за подизање парохијског дома и после изоловања темеља истог, месна заједница је ставила забрану на даљу изградњу са мотивацијом да кроз порту мора да прође пут.

Након прекида радова од годину дана, и многих непријатности, тужби и жалби, прота Коцић добија решење да постојећа локација остаје где и јесте. И 1975. године парохијски дом је окровљен. Обухвата површину од 100 м².

У исто време црквена управа покреће акцију да се фасада на цркви обнови, а унутрашњост храма живопише. Живописање храма поверено је академском сликару **Миловану Михајловићу**, дир. музеја из Смедеревске Паланке.

Првог септембра 1983. године прота Никола Коцић, после проведених 48 година службе у Ковачевцу, предаје дужност пароха ковачевачког новопостављеном јереју **Милораду Вуловићу**.

По доласку у Ковачевац о. Милорад је приступио припремама за подизање црквеног дома који ће да садржи: христијанницу, канцеларију, народни трпезар, складиште и др. у укупној површини од 250 м².

Године 1986. урађени су темељи, а следеће сокла да би 1988. била постављена прва плоча. Ове 1989. урађена је друга плоча и ту сестало, а следеће, 1990. планира се да се зграда окрови.

Из Летописа цркве у Ковачевцу

Црква у Реснику ПРОСЛАВИЛА СТОГОДИШЊИЦУ ПОСТОЈАЊА

Црква Покрова Пресвете Богородице у Реснику, у својој стогодишњици постојања, доживела је ове године, на дан своје храмовне славе, торжествено славље. Епископ Сава је учинио канонску посету Реснику и богослужио у Богородичној цркви уз саслужење шесторице свештеника и ђакона.

На св. Литургији рукоположио је у чин ђакона Ивана Јовановића свршеног богослова из Лођине. Певао је октет свештеника из Крагујевца.

У току Литургије присутнима се обратио Преосвећени епископ Сава и поучио верне о моћној заштити Пресвете Богородице, коме је црква у Реснику посвећена.

После Свете литургије уследила је литија око храма, а затим је пресечен славски колач. После кропљења освештеним водом и делења анафоре, Епископ је прешао у дом пароха, о. Мирослава, на послужење.

Око 13 часова постављена је славска трпеза у црквеној порти, где су узели учешће сви присутни.

У току ручка месни парох о. Мирослав Исаиловић – поздрављајући Епископа, свештенство и све присутне госте – најпре је изнео историјат цркве ресничке, а потом је изнео трновит пут ове светиње у послератном периоду.

Говорећи о приликама између два рата о. Мирослав је рекао да је црква у Реснику у овом периоду била у великом успону, све до свршетка рата, после кога су нашла тешка времена, као и одвајање Цркве од државе и Цркве од школе... Атеизација школске деце и омлади-не оставила је тешке последице на живот и рад Цркве, а те последице се и данас осећају... било је много непријатеља цркве који су ишли толико далеко да су на Велики петак, после службе Божије и одласка народа из цркве, стављали трње на црквена врата. Била је укинута и црквена слава, а црквени одборници новчано поканђавани...

„Вашим доласком, Преосвећени Влади-ко, за епископа шумадијског духовни живот је кренуо набоље, па самим тим и у овој парохији, која је данас, по броју дома, у Епархији једна од мањих парохија. И поред тога црквени живот није незапажен. Године 1981. црква је обновљена споља и изнутра. У црквену порту доведена је бунарска вода за пиће; порта је ограђена; подигнута је помоћна зграда за оставу... планира се по-дизање црквенопарохијског дома...

Хвала Вам Преосвећени Влади-ко на дивној беседи која ће многа охладнела срца подгрејати. Хвала Вам што сте, са браћом свештеницима, богослужили и својим присуством увеличали овај сто-годишњи јубилеј нашега светог храма.

Хвала мојим драгим парохијанима, који својим прилозима и трудом припремише ово славље наше цркве. Живели на многаја љета!"

На крају, здравицу је подигао Преосвећени владика Сава и, захваливши се домаћинима на гостопримству, Епископ је ставио у задатак надлежном пароху – кога је тога дана одликовао правом ношења црвеног појаса – и парохијанима Ресничке цркве, да у наредној години отпочну са изградњом црквенопарохијског дома који је Реснику неопходан.

Око 14,30 часова је напустио Ресник.

СВИ СМО ОДГОВОРНИ ЗБОГ ШИРЕЊА „БЕЛЕ КУГЕ“ – ЧЕДОМОРСТВА

СЕМИНАР ЗА СВЕШТЕНСТВО ШУМАДИЈСКЕ ЕПАРХИЈЕ

Дана 28. октобра о.г. одржан је, за свештенство Шумадијске епархије, у сали Епархијског административног центра у Крагујевцу, Семинар на тему: „НАТАЛИ-ТЕТ У СРБИЈИ“.

Семинар је отворио Преосвећени епископ Сава. Говорећи о значају овога Семинара, који својом актуелном темом обухвата виталне проблеме наше Цркве и нашег народа, Епископ је нагласио да се овим проблемима Српска православна црква суочава већ у току дужег низа година, јер у многим нашим парохијама је, на жалост, **више нових гробова него колевки!** Зато Црква сваке године, обраћајући се својој духовној деци о Божију и Васкрсу, подсећа их у својим посланицима на овај проблем и апелује да у нашим домовима буде много више деце.

Упознавши присутно свештенство да је при Светом архијерејском синоду основан Одбор за породицу, – Преосвећени епископ Сава је представио предаваче овог Семинара, и то:

Мр Драгану Аврамов, управника Центра за демографска истраживања Београдског универзитета, која је говорила на тему: „Демографско популациона ситуација у Југославији“ и

академина др Берислава Берића, професора Медицинског факултета у Новом Саду, са темом: „Вештачки абортус и његов социјално-медицински значај у Југославији“.

Оба предавача су, својим изванредним предавањима, изложили присутнима ситуацију у којој се налази српска нација са оваквим наталитетом какав је данас код нас, као и ситуацију у свету. Једине земље у свету које обнављају становништво су Польска, Ирска и Албанија. Југославија је данас суочена са два проблема: на једној страни брз раст становништва, а на другој огроман пад. **У Србији се већ више од 30 година не обнавља становништво природним путем** (1955.г.).

Професор др Берић је говорио о побачају износећи цифре да се сваког дана легално изврши преко 1.000 побачаја, а за илегалне нема података! У Србији прошле (1988) године извршено је 220.000 побачаја, јер је код нас побачај либерализован још 1970. године.

Побачај није проблем само здравствене службе; то је **одговорност свих за очување нације**, и у овом правцу могу, много да помогну верске заједнице, тј. свештеници. Неопходно је да се сви ставимо у исти фронт у борби против побачаја.

После завршених предавања настала је дискусија, а чула су се и врло актуелна питања и предлози: да ли ће нови закон о породици предвидети већи деји додатак за треће дете и шта се у том правцу предузима; затим, да школа кроз васпитање може много да утиче да се наталитет побољша, износећи чинjenице, шта нам предстоји у блиској будућности, ако се овако као до сада будемо односили према својој нацији.

Освећење темеља храма у Вишевцу, родном месту Карађорђевом, 12. новембра 1989.

Освећење темеља нове цркве у Вишевцу

Живописно и лепо шумадијско село Вишевац, код Раче Крагујевачке, родно место Карађорђа Петровића, све до 12. новембра 1989. године, није имало цркву. А тога дана освећени су темељи за нову цркву, од стране Њ.П. епископа шумадијског г. др Саве, уз саслужење више свештеника и певање Катедралног оркестра свештеничког хора „Св. Сава“ из Крагујевца.

У подневним часовима мноштво житеља села Вишевца и околних села радионо и одушевљено је дочекало свога Епископа и његову пратњу. Били смо не мало изненађени овом величанственом склупу, тим пре, што је дан био веома хладан и магловит, са изгледом за кишу и снег.

Испред народа парох рачански, протонамесник о. Драгослав Сенић, коме је

поверено руновођење радова ове цркве, поздравио је епископа г. др Саву, изразивши своју велику радост, као и радост својих парохијана због сусрета са Епископом, а у спомен Карађорђа, истакао је заслуге овога великана за српски народ и Српску цркву, молећи своје парохијање да се старају о стварању потомства, коме је и намењена ова црква; у противном, ове лепе крајеве насеље они који не знају за Цркву и српску славу! На крају, замолио је Архијереја за благослов за себе и сваког присутни народ.

После поздрава уследио је чин освећења темеља (на српском језику) уз дивно певање Катедралног свештеничког хора „Св. Сава“. Дивна песма и садржајне молитве изазвали су велику пажњу народа, јер су „Величине Божије“ слушали на своме језину.

На крају обреда епископ г. др Сава се обратио својим епархијанима и између осталог рекао:

Св. еванђелист Јован је у књизи Откривења записао и ове божанске речи:

„Знам твоја дела и труд твој и трпљење твоје (...) поднео си много и трпљење имаш; за име моје трудио си се и ниси посустао“ (Откр. 2:2-3).

Тако је и наш српски народ трпео после рата, и није могао да од тадашњих државних власти лако добије дозволу за подизање нових храмова; а у исто време у нашој земљи је изграђено неких 1.150 црквица, као и 750 римокатоличких цркава, а наших богомольја знатно мање (390). Немамо ништа против тога што је њихових богомольја далеко више него наших, вероватно да су им све те богомольје биле потребне; али цркве су биле потребне и нама, међутим, **нама су стварање огромне тешкоће** када смо тражили да нам се дозволи да их градимо. Сада је, ево, и нама свануло – и нас је најзад сунце огрејало. Бог нас је данас наградио – добили смо и ми дозволу да подигнемо нову цркву!

Овде, на овоме месту, свака стопа земље је света. Бог је учинио да одавде – преко Карађорђа – засија слобода целоме српском роду. Од данас Бог ће обитавати са вами, и нећете бити сами.

Поред **повеље**, коју смо данас положили у темеље ове цркве, ставили смо у темеље и један **намен из манастира Хиландара**. Овде је положен и грумен земље са гробова српских новомуоченика – који нам је, на нашу молбу, даровао епископ горњоарловачки Преосвећени господин Симеон – као и **грумен земље из бачног села Карађорђева**, где смо, такође, осветили темеље нове цркве. Када су у Карађорђеву чули да се у вашем месту подиже спомен-црква Карађорђу, по коме је њихово село добило име, послали су нам и они грумен земље као **спомен нашег заједништва** – јер се Црква никада није делила!

Какво је село које нема цркве? А од данас и ви имате где да се Богу молите, да се причешћујете, крштавате, венчавате“.

Затим је Владика у своме говору посебан нагласак ставио на нашу давнашњу бољку – **мали број новорођене деце**, и позвао народ да озбиљно мисли на свој подмладак, како би и овај храм могао да врши своју мисију, јер црква без народа не значи ништа. Псалмопесник вели: „**Потомство је дар од Господа – пород је награда за Њега!** Што су стреле у руци јунака, то су дечија рођена у младости, и благочовеку који је њима напунио тоболац свој! Неће се постидети над се буду разговарали са непријатељима на вратима!“ (...) „**Синови наши нена буду као нов засад у својој младалачкој снази, а ићери наше преирасне као стубови храма Господњег!** – Благо народу коге тако бива, благо народу коге је Господ Бог!“ (упореди: Псалам 126 (127):3-5 и Пс. 143 (144):12 и 15).

Предах под шатором

У шатору за предах гостију Епископа су дочекали председник СО Рача, г. Младен Миловановић, и председник ССРНЈ г. Грујица Ачић, који су га срдечно поздравили.

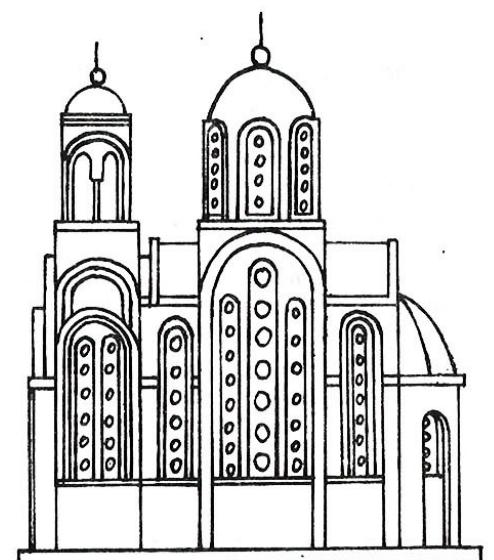
Како смо добро прозебли беше нам пријатно послужење традиционалним шумадијским чајем, кафом и другим ђаконијама. Ту се сретосмо и са женом из овога села, која је од своје сиротиње уступила пет ари плаца за цркву и то бесплатно. Не знамо јој име. Бог зна, и Он ће јој име записати у Књизи Живота. На растанку, из више грла чусмо: „Добите нам, Владико, чешће“.

На свечаном ручку у Рачи, приређеном у част господина епископа и његове пратње као и других угледних званица, председник ССРНЈ г. Грујица Ачић, подигао је здравицу у част господина епископа и између осталог рекао: „Овај данашњи дан јесте дан нашег отрежњења. Желим да овај храм у спомен Карађорђу што пре довршите. Он се уклапа у планирано уређење туристичког комплекса, јер у општини имамо намеру да уредимо цело спомен-подручје у Вишевцу“. Затим је говорио о привредним и економским кретањима у општини Рача, и на крају предао господину епископу, као дар и успомену, књигу-монографију Раче.

За време ручка, на опште задовољство присутних гостију, чланови катедралног хора „Св. Сава“ отпевали су неколико лепих родољубивих песама, што је пропраћено топлим аплаузима и одобравањем свих присутних.

После молитве благодарности, и захвалности господина епископа домаћинима, отпотовали смо за наш Крагујевац, сређујући утиске о свему доживљеном у Вишевцу и у вези са њим.

прота Драгиша Ст. Јевтић

Служења и посете

ЊЕГОВОГ ПРЕОСВЕШТЕНСТВА ЕПИСКОПА САВЕ

- 20. јуна служио литургију у манастиру Бобанима са Њ.П. епископима: источноамеричким г. Христофором, сремским г. Василијем, врањским г. Савом и западноамеричким г. Хризостомом поводом Видовданске прославе Епархије бачке.
- 7. јула осветио нову богомольју Сабора српских светитеља и служио литургију у Будисави. Осветио темељ нове цркве Светог кнеза Лазара у Карађорђеву.
- 11. јула посетио манастир Саринац, у Левчу, поводом његове предстојеће обнове.
- На Петровдан служио литургију у манастиру Ралетинцу. Посетио манастир Каленић.
- На Врачеве служио литургију у Белуштићу и осветио темељ нове цркве Св. кнеза Лазара.
- 16. јула служио литургију у Сивцу. Осветио темељ нове цркве Светог кнеза Лазара, са Њ.П. Епископом сремским г. Василијем, у Степановићеву.
- На Св. арх. Гаврила служио литургију у манастиру Вольавчи.
- 27. јула посетио манастир Грнчарицу.
- 30. јула служио бденије у Буковачкој водици у Сомбору.
- На Светог Илију служио литургију у Локу и осветио нови парохијски дом. Осветио темељ нове црквене сале у Грибцима, крај Крагујевца.
- 3. августа служио литургију у Саборној цркви у Крагујевцу. Присуствовао разговорима у СО Рековац, са председником ИВ Србије г. др Десимиром Јевтићем, по питању обнове манастира Каленића и Прерадовца, у Левчу.
- 13. августа служио литургију и осветио темељ нове цркве Вазнесења Господњег у Рудовцима.
- На Макавеје служио јутрење у Новосадској саборној цркви.
- 16. августа посетио храмове у Поповићу, градилишта у Рали, Младеновцу, Марковцу, Дубони и храм у изградњи у Белосавцима.
- 18. августа посетио манастир Никоље, на Руднику. Служио бденије у манастиру Благовештењу.
- На Преображење служио литургију у манастиру Благовештењу.
- 20. августа присуствовао литургији у Сенти. Осветио обновљени звоник у Кули.
- 23. августа посетио Степојевац у циљу разгледања земљишта за нову цркву, а потом храм у Лесковцу.

- 27. августа служио бденије у Саборној цркви у Крагујевцу.
- На Велику Госпојину служио литургију у Саборном светоуспенском храму у Крагујевцу.
- 31. августа присуствовао састанку у Тополи у вези са даљом обновом манастира Никоља.
- 2. септембра посетио Црвенку, у циљу тражења земљишта за нови храм, и храмове у Суботици и Александрову, као и водицу у Александрову. Посетио новоизбраног суботичког бискупа г. Јаноша Пензеша и умировљеног бискупа суботичког г. Матишу Звекановића.
- 3. септембра служио литургију у Сенти и осветио крст на обновљеном звонику.
- 4. септембра посетио Скупштину општине Темерин у циљу тражења локације за нову цркву у Сиригу. Посетио Комисију за односе са верским заједницама АП Војводине у циљу решавања постојећих проблема.
- 8. септембра посетио манастир Грнчарицу.
- На Усековање служио литургију у Орашју.
- 12. септембра посетио храм у Сmederevskoj Palanci. Посетио градилиште храма у Белошевцу.
- 17. септембра служио литургију, са Њ.П. епископом врањским г. Савом, у Азањи, поводом стогодишњице цркве, и осветио нови парохијски дом. Осветио темељ новог храма Св. кнеза Лазарау Белошевцу–Крагујевцу.
- 19. септембра служио литургију у Александрову и осветио обновљени храм.
- 20. септембра учествовао у разговорима, у просторијама Старе крагујевачке цркве, о обнови исте са г. Десимиром Јевтићем, председником ИВ Србије.
- На Малу Госпојину служио литургију у Саборној новосадској цркви. Присуствовао збору грађана у Радичевићу у вези са подизањем нове цркве.
- 27. септембра служио бденије у Саборној крагујевачкој цркви.
- На Крстовдан служио литургију у Крагујевачкој саборној цркви. Осветио темељ новог храма Св. деспота Стефана Лазаревића у Белосавцима. Одржао састанак са народом у Раниловићу у вези са подизањем новог храма.
- 30. септембра учествовао на збору грађана у Црвенки у вези са изградњом нове цркве.
- 1. октобра посетио манастир Грнчарицу.
- 4. октобра посетио новоподигнуту цркву Васкрсења Христова у Крагујевцу – Бозман.
- 7. октобра присуствовао бденију у Саборној новосадској цркви.
- 8. октобра служио литургију, осветио обновљени храм у Надаљу и рукоположио Емила Ферковића, матуранта богословије, у чин ђакона. Крстio у Футогу 12 одраслих особа.
- Посетио Скупштину општине Апатин у вези са добијањем локације за подизање новог храма у овом граду. Посетио храмове у Сомбору и Сивцу, а takoђe и храм Св. кнеза Лазара – у изградњи – у Степановићеву.
- 11. октобра служио литургију у Придворном храму у Новом Саду и рукоположио Емила Ферковића у чин презвитера.
- 13. октобра служио литургију у Саборној крагујевачкој цркви и рукоположио Горана Стојановића, мтуранта богословије, у чин ђакона.
- На Покров Богородице служио у Крагујевачком Реснику и рукоположио Ивана Јовановића у чин ђакона. Крстio Јелену Петровић у Саборној цркви у Крагујевцу.
- 15. октобра служио литургију у Саборној крагујевачкој цркви и рукоположио ђакона Драгана Васиљевића у чин презвитера. Осветио темељ новог храма Св. Василија Острошког у Великој Сугубини.
- 19. октобра посетио храм у Лапову и манастир Грнчарицу.
- 22. октобра присуствовао литургији у Кусатку и посетио храм у Младеновцу. Осветио темељ новог храма Сретенија Господњег у Раљи. Осветио темељ новог парохијског центра у Вреоцима.
- 23. октобра служио литургију и парастос блажене памјати епископу Валеријану.
- 26. октобра служио бденије у манастиру Грнчарици и замонашио расфорну монахињу Таису, по чину мале схиме, а искушеницу Љубицу Ђедов по чину расе и камилавке, давши јој име Гаврила.
- 29. октобра служио литургију у Горњем Ковиљу, са Преосвештеним епископом тимочким г. Милутином, и осветио обновљени храм Вазнесења Господњег. Осветио темељ новог храма Светога Саве у Оџацима, а потом крстio 35 душа.
- На Светог Луку служио литургију у истоименом храму у Бегечу. Посетио храм Светога Илије – у изградњи – у Челареву.
- 1. новембра служио литургију у гробљанској капели Св. арх. Гаврила у Сенти.
- 2. новембра служио, са Њ.П. епископом рашкотриренским г. Павлом, запокојену литургију и парастос блажене памјати епископу Хризостому у Пожаревцу.
- 5. новембра служио литургију у Суботици и осветио обновљени Световазнесенски храм, а потом посетио храм у изградњи у Кабађорђеву.
- 6. новембра служио запокојену литургију и трогодишњи паастос блаженопочившем епископу бачком Никанору у Новосадској саборној цркви. Посетио Апатин у циљу избора места за нови храм.
- На Митровдан, 8. новембра, служио литургију у Лалићу, а потом посетио град Бач ради одређивања места за нови храм.
- 12. новембра осветио темељ новог храма Св. великомученика Георгија у Вишевцу, родном месту Вожда Караборђа.
- На Врачеве, 14. новембра, служио литургију у Футогу, а потом посетио храм Св. великомученика кнеза Лазара, у изградњи, у Степановићеву.
- 15. новембра служио бденије у Саборној новосадској цркви.
- На Ђурђиц, 16. новембра, служио литургију у Саборној новосадској цркви и рукоположио Синишу Панића, свршеног богослова, у чин ђакона.
- 19. новембра осветио темељ новог храма Светих апостола Вартоломеја и Варнаве у Раниловићу, крај Венчана.
- 20. новембра служио бденије у Саборној цркви у Крагујевцу.
- На Арханђеловдан, 21. новембра, служио литургију у Саборној цркви у Крагујевцу.
- На Мратиндан, 24. новембра, служио литургију у Вилову.
- 26. новембра осветио обновљени храм Св. апостола Марка у Кули и служио литургију.
- На Св. апостола Матеја, 29. новембра, служио литургију у Милетићу.

Слике на унутрашњој (III) страни омота:

ОКОВ ЕВАНЂЕЉА из српског манастира Грабовца у Мађарској.
Сребро и позлата, 1663.

Слике на полеђини омота:

а. БОГОРОДИЦА СА БОГОДЕТЕТОМ – ХРИСТОМ НА КРИЛУ И ДВА АНЂЕЛА – Фреска (око 1375. године) у олтарској апсиди цркве Вазнесења манастира Раванице, задужбине св. Кнеза Лазара.

У српском сликарству моравске школе, као једна од најкарактеристичнијих сликарских одлика испољава се лирска интерпретација ликове, умекшање форме, инсистирање на грациозности и љупкости ликове, мекоти ставова. Иако су раваничке фреске веома оштећене, ова тенденција се може и на њима пратити.

б. КАНДИЛО из 16. века

Кандило
из 16. века

Фреска у
олтарској
апсиди цркве
Вазнесења
у манастиру
Раванице
/приближно
из 1375. г. /

Каленић ГОДИНА XI
62 6/1989.

издаје Српска православна
епархија шумадијска

Излази шест пута годишње

Уређује Одбор

Главни и одговорни
уредник:
Драгослав Степковић

Уредништво и администрација:
„Каленић“
Улица маршала Тита, 67
34000 Крагујевац

Телефон: 034/32-642

Текући рачун: „Каленић“
издавачка установа
Епархије шумадијске.
Број жиро рачуна:
61700-620-16-80691-14-62-00684-1
Број девизног рачуна: 12-62-25641-1
Југобанка — Крагујевац

Умножава: Завод за умножавање
при Светом архијерејском синоду
Патријаршија, Београд, 7 јули 5

Тираж: 12.000 примерака

Годишња претплата: 30.000.- дин.
а за иностранство: 15 ам. долара